

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

03. 03.

9

1934.

XVI AASTAKÄIK

Sisustik:

Kolonel K. Trakman: Kaitseväelaste osavõtt poliitilisest tegevusest. — *Participation des militaires aux affaires politiques.*

Kolonel A. Jaakson: Tahte kasvatamine. — *Education de la volonté.*

Jaapani kapten T. Schimanuki: Jaapani vaim. — *Mentalité japonaise.*

A. La—.: Algasime 17. omariikluss eluaastat. — *Nous sommes au seuil de la 17-me année de notre indépendance.*

A. La—.: Riigivanem K. Pätsi 60. a. sünnipäevapidustustest. — *Fêtes et réjouissances à l'occasion du 60 anniversaire du Président de la République K. Päts.*

J. M.: Vahekohtu tegevus lahingupildi kujundamisel ja tuleõju arvestamisel (järg). — *L'activité de l'arbitrage en donnant la notion du combat et en tenant compte de l'influence du feu (Suite).*

SÕJAVÄELISI TEATEID VÄLISRIIGEST:

V. A.: Õhu- ja gaasikaitse-alarm Varssavis. — *Alarme aérienne à Varsovie.*

Ametlik osa. — *Partie officielle.*

Juriidilised küsimused. — *Question de droit.*

Sõjakirjandus, sport, perekondlikke teateid, male ja bridž. — *Bibliographie, sport, renseignement de famille, échecs, bridge.*

Vastutav toimetaja kolonelleitnant V. KÜLAOTS
Kõnetr. Kaitseväe nr. 40

Tegev toimetaja kolonelleitnant A. LAATS
Kõnetr. Kaitseväe nr. 163
Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7
Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväe nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 4 kr.

Veerandaastas 2 kr. 20 s.

Üksiknumber 20 s.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

Nr. 9

XVI aastakäik

03.03.34.

Kaitseväelaste osavõtt poliitilisest tegevusest.

Kolonel K. Trakman.

Riigivõimu moodustamise viis demokraatlikus riigis tingib kodanikkonna aktiivset osavõttu riiklikust ja kogukondlikust elust, tingib ka elava huvi olemasolu kodanikes igasuguste ühiskondlike küsimuste vastu, nõuab poliitiliste sihtide selget formalaitsiooni poliitilise tegevuse vaimliste esindajate poolt. Sellepärast on osavõtmine poliitilisest tegevusest demokraatlikus riigis mitte ainult soovitatav, ta on isegi nõutav. Kui kodanikud poliitiliste küsimuste vastu ei tunneks huvi, siis ei võiks ka püsida riigis demokraatlik kord ja teda peaks rahva oma huvides asendama mõne teise riigikorraga, kus kodanike aktiivne osavõtt poliitilistest sündmustest poleks nii oluline.

Need seisukohad olid maksivad täiel määral meie vana põhiseaduse ajal, nemad jäävad püsima ka uue põhiseaduse juures. Omas kirjutises „Sõduris“ nr. 4 — 1934. a. väitsin, et uus põhiseadus jääb demokraatlikule alusele ja muudab peamiselt riigi juhtimise korda, mis omakorda muu seab mõjutab ametkonna ja eriti riigikaitse ametkonna seisukorda kui kõige hierarhilisemat ametkonda riigis.

Nüüd tekib teravamal kujul juba vana põhiseaduse ajal riigikaitse ametkonna suhtes seatud probleem — kuivõrd on õigustatud tegevas teenistuses olevate kaitseväelaste osavõtt kodanike poliitilistest endaavaldustest, kuivõrd tohivad osa võtta kaitseväelased poliitilisest tegevusest, ilma riigikaitse huvisid riivamata, kuivõrd on lubatav, et riigikaitse aparaat, kes peab tarbekorral välja astuma kui üks mees, on lõhestatud omavaheliste tülide tõttu poliitilistes küsimustes, mis teatavasti demokraatlikus riigis sügavalt haaravad just aktiivseid kodanikke ülaltoodud motiividel, ja lõpuks — kuivõrd võib osutada hädaohtlikuks riigile ja riigis maksvale demokraatlikule kor-

rale, kui kaitsevägi, kelle käes tegelikult on riigi relvad, hakkab end segama poliitilisse ellu kas täies koosseisus või vähemalt väeosade kaupa (Hispaania), või isegi ainult üksikute mõjukamate või nimekamate kaitseväelaste või nende gruppide näol.

Vana põhiseaduse järele allus kaitsevägi Vabariigi Valitsusele, s. o. poliitiliste erakondade koalitsiooni alusel moodustatud võimule. Nüüd allub kaitsevägi rahva poolt valitud riigivanemale, kes juba oma positsiooni ja uue põhiseaduse mõtte järele seisab väljaspool igasugust poliitiliste jõudude koalitsiooni ja kelle juhtimisel kaitsevägi peab moodustama samasuguse ühiku, kus poliitilised lahkkelid ei tohi leida aset.

Vana põhiseaduse ajal oli kõne all olev küsimus lahendatud 1926. a. ilmunud Kaitseväeteenistuse seaduse § 31. ja selle täienduseks sisemäärustiku §§ 59, 61 ja 62. Juba tol ajal, kui kaitseväeteenistuse seadus koostati, seadis kaitseministeeriumi vastav ametkond esialgselt nõude, et kaitseväelased peaksid hoopis kõrvale jääma poliitilisest võitlusest võimu pärast riigis, kuid see seisukoht ei leidnud pooldamist ja küsimus lahendati kompromissiga, mille järele kaitseväelastel on lubatud osavõtt mitte ainult valimistest, vaid ka osavõtt liikmetena poliitilistest erakondadest. Keelatud oli poliitilistest erakondadest osavõtt juhtiva või kontrolliva organi liikmena (s. o. ei võinud olla mõne partei komitee või revisjonikomisjoni, resp. aukohtu ja muude selliste organite liige), samuti oli keelatud aktiivne osavõtt poliitilisest kihutustööst, mitmesugustest koosolekutest, rongkäikudest, ühe sõnaga neist poliitilise partei eneseavaldustest, kus partei propaganda otstarbel esineb rahvahulkade ees kui nende hulkade organiseerija.

Praktika tegi järelduse, et kaitseväelastel pole keelatud kandideerida esinduskogu-

desse, mis vana valimisseaduse järele võis olla õige. Valiti ju terved parteid ja aktiivsed olid valimiste puhul peamiselt mõned üksikud liidrid, kes valimiste tagajärjel astusid volikogude liikmeiks, olles ümbritsetud niivõrd suure mõtteosaliste arvuga, kui võrd suur oli selle partei oma kaal ja rahva usaldus tema liidri vastu.

Uue valimisseaduse järele muutus seisukord, sest nüüd peab uue põhiseaduse mõtte järele iga mees ise enda eest väljas olema ja valimistel kandideerimine ise juba tähendab aktiivset osavõttu poliitilisest tegevusest. Kuna aga kaitseväeteenistuse seaduse § 31. sõnastusest ei saa välja lugeda otsest keeldu kaitseväelastele kandideerida esinduskogudesse, siis jurisprudents leidis, et selline kandideerimine on lubatud.

Nagu juba eelmises kirjutises („Sõdur“ nr. 4) tähendasin, teeb uus põhiseadus üldse järsu lõpu ultraliberaalsetele põhimõtetele, mis meil isegi ametkondades vallale olid pääsenud. Seades kaitseväe ette otsa ülemana riigivanema, nõuab uus põhiseadus loogiliselt, et kaitsevägi peab ka täiel määral alluma sellele juhile lahkkelideta ja üksmeelselt.

Nõue, et kaitseväes ei tohi aset leida poliitilised lahkkelid, ei ole ainult teoreetiline nõue, nagu seda arvati 1926. a. Selle tarvilikkust näitab vanemate riikide praktika ja eriti demokraatlike riikide praktika, kus, nagu meilgi, rahva aktiivse osavõtu tõttu poliitilistest sündmustest ja riigijuhtimise kujundamisest lahkarvamised on paratamatud: vähem arenenud ühiskondades puht materjalsete huvide lahkuminekute tõttu kodanike kihtide vahel või igapäevase leiva pärast, ja enamarenenud ühiskondades lahkarvamiste tõttu ilmavaatelistes küsimustes või riikliku tegevuse kaugemate sihtide kohta. Nii on Prantsusmaal kaitseväelastel üldse keelatud osavõtt poliitilistest parteidest, nemad võetakse küll valimisõiguslike kodanike nimekirja, kuid märkusega „militaire“ ja valimistest tegelikult osa ei võta. Ka valida ei või kaitseväelasi, välja arvatud marssaleid ja admirale ülemkotta. Saksamaal, ka siis, kui seal veel valitses demokraatlik kord, oli kaitseväelastel igasugune osavõtt poliitilisest tegevusest keelatud. Samasugused kitsendused on ajajooksul maksuma pandud või on kavatsusel ka teistes demokraatlikes riikides. Ja Prantsusmaa on mannerriikide seas see, kel on kõige vanem demokraatlik kord ja kus selles küsimuses on kahtlemata suured kogemused.

Veel rohkem, igalpool tekib probleem, kui võrd see üldse on demokraatliku riigikorra mõttega kooskõlas, et ametisikud üldse, ka mittekaitseväelased, võtavad aktiivselt

osa poliitilisest võitlusest ja sel alal muutuvad, sõna tõsisel mõttes, eriseisukorras kodanikeks, kes ühelt poolt nõuavad, et nemad nagu vabad kodanikud kunagi võivad nii enda seas, nii teiste kodanikega vabalt koaleerida ja oma „majanduslike“ ja muude hüvede eest välja astuda, valitsuse peale survet avaldada, kas või palkade asjus, ja teiselt poolt ei tarvitse sugugi kanda riisikot, mis sellise poliitilise tegevusega demokraatliku korra juures peaks olema paratamata seotud. On ju riigiteenijad alaliselt ametis ja palgal ja nende ametisolek ei olene sugugi sellest, kas nende poolt toetatud erakond võidab või mitte. Amet on alaline. Minu arvates keelu puudus riigi ja omavalitsuse teenijatele võtta osa poliitilisest tegevusest on seda enam anormaalne, mida kindlam on amet (näit. kohtunikud).

Inglismaal on juba kauemat aega läbilõunud põhimõte, et poliitilisest tegevusest osa võtta on õigus ainult sellele ametisikule, kelle ametisolek ise oleneb poliitilisest tegevusest (poliitilised ametisikud — näit. ministrid). Häälendamiseõigus on Inglismaal kõigil ametisikutel, kuid on keelatud osa võtta erakondade võitlusest, tegutseda erakondade ühingutes, olla soovitajaks parlamendi kandidaatide esitamisel, osa võtta kihutustööst nende kasuks või pidada avalikke kõnesid poliitilistes küsimustes. Ja see põhimõte olevat (A. Lavrence Lowell) niivõrd läbi lõõnud, et äärmiselt harva olevat kuulda mitte ainult kaebusi ametisikute reeglivastase ülalpidamise kohta sel alal, vaid isegi kahtlustusi, et mõni ametisik võiks olla süüdi selles. Meil on siin veel palju õppida, sest meil kohtunikud juhivad propagandakomiteesid poliitiliste kandidaatide valiku poolt ja vastu, kaitseväelased kandideerivad esinduskogudesse, riigiteenijad esinevad poliitiliste kandidaatide soovitajatena jne. jne.

Inglismaal on ametisikute poliitilisest võitlusest osavõtu küsimus juba väga vana, selle tõttu seal ka rohkem kogemusi pahedest, mis sellest tekivad. Nii esitasid 1782. a. maksuametnikud palve, et neid vabastataks valimisõigusest, kuna valitsev partei ähvardas neid teenistusest vallandada, kui nemad tema poolt ei hääleta, ja opositsion omalt poolt ähvardas samaga. Tegelikult oli aga valitseval erakonnal tol ajal parlamendis 70 liiget, kes sinna valitud tänu maksuametnike toetusele. Need ametnikud jäetigi valimisõigusest ilma kuni 1868. a., mil nad selle õiguse said tagasi. 1874. a. viidi läbi ülaltähendatud põhimõtted riigiteenijate mitteosavõtmisest poliitilisest võitlusest.

(Vt. järg lk. 241.)

BELGIA SUURE LEINA PUHUL.

18. veebruaril teatas lühike kiirtelegramm Brüsselist, et kuningas Albert I on õnnetuse läbi surma saanud. Seda kurba sõnumit nähes kerkis silmade ette kadunu mehine ja sümpaatne kuju, lihtsas sõjamehe riietuses,

nimel vapralt vastu astus, et kaitsta oma vabadust ja oma rahvuslikku au. Veel enam, belgia rahva visa vastupanu ja vereohvrid mõjusid juba Maailmasõja algul otsustavalt kaasa liitlaste võidule, millele suurel määral

BELGIA KUNINGAS ALBERT I †

nagu teda nii mitmel korral näinud olin; hinges aga tundus, nagu oleks selle „väikse rahva suure kuninga“ manalasse varisemine tähendanud parandamatut kaotust ka Eestile.

Ja tõesti, meil, eestlasil on küllalt põhjust jagada vahemaalt meile küll võrdlemisi kaugel, kuid saatuselt siiski nii väga ligidase belgia rahva sügavat leina. Oli ju belgia rahvas see, kes meile ilusamat eeskujut andis, kui ta 1914. aastal toorele vägivaldale tõe ja õiguse

omakorda tänu võlgneb ka Eesti oma iseseisvuse saavutamise eest.

Siinkohal väärrib meeletuletamist Prantsuse vabariigi end. presidendi R. Poincaré mälestusist kirjeldus 2. novembril 1914. a. tema poolt tehtud esimesest visiidist kuninga staapi, mis alati asetseis rinde otseses läheduses. Kuningas kiitnud väga Prantsuse sõjaväge, eriti 42. diviisi ja ühte mereväelastest osa.

Ta tähendanud, et just need oleval võimaldanud kaitsta viimast jalatäit Belgia maaala.

Poincaré omalt poolt vastanud, et just Belgia lojaalsus oli see, mis sakslaste kallale tungist üllatatud Prantsusmaale võimaluse andis oma vägesid koondada ja võitlusvalmis seada.

Kui eestlased 1918. aastal omakorda julgesti ja sangarlikult oma vabaduse kaitseks välja astusid, siis võitsid nad sellega, samuti nagu belglasedki, kogu tsiviliseeritud maailma tõsise austuse ja lugupidamise. Ja kui meiegi liitriikidele nende abi eest tänu võlg neme, siis, teisest küljest, võime olla uhked neile tunnustusile, mis meile saanud osaks samade liitriikide silmapaistvate esindajate poolt.

Nii belglased kui ka eestlased on võidelnud läbi rasked võitlused, olles väljas kõrgete aadete eest. Kui nad neist võitlusist välja tulid võitjatena, siis võlgnevad nad selle eest väga suurel määral tänu oma juhtidele.

Kuningas Albert I oli rahuajal põhjalikult

Belgia kuninga Alberti leinajumalateenistus katoliku kirikus Tallinnas.

valmistunud ette sõjaväe juhi kutsele, ja sõjas ilmutas ta end oma sangarliku rahva kõige täiuslikuma kehastusena. Nagu juba tähendasin, asetses tema staap ikka rinde otse ses läheduses. Sagedasti ta viibis kaevikutes oma sõdurite keskel ja teostas aegajalt ka isiklikke luurelende vaenlase positsioonide kohal.

Prantsuse kindral Mordacq omas äsja ilmunud raamatus „Le drame de l'Yser“ jutustab, kuidas kuningas, kord ühe Belgia väeosa kaevikute tagasi tulles, tema „zouavide“ asukohta sisse astunud. „Zouavid“, enamikus pariislased, tunnud kuninga kohe ära ja, unustades distsipliini, võtnud ta vastu vaimustatud hüüetega: „Vive le Roi, vive le Roi!“ Lahkudes öelnud kuningas „zouavid“ sõbralikult „nägemiseni“, lubades neid teinekord jälle vaatama tulla. Umbes kuu aega hiljem ilmunudki kuningas uuesti „zouavide“ juurde, seekord aga juba esimese liini kaevikutesse. „Zouavide“ rõõm olnud suur, kuid oma vaimustuse avaldamises olnud nad siiski tagasihoidlikumad, sest asetsenud nad ju ainult 50 meetri kaugusel vaenlasest. Aga siit peale nimetanud nad Albert I-st ikka vaid „kaevikute kuningaks“.

Sõja võidukalt lõppedes ootasid „kaevikute kuningat“ ees uued rasked ülesanded. Maa oli vaenlase poolt rüüstatud ja riigi majandus vajab uuesti ülesehitamist; okupatsioonivõimude poolt sihilikult teravaks aetud vahekorrad vallooni ja flaamide vahel vajad normaalseteks muutmist; riigikaitse aparaat nõudis uute kurbade üllatuste vältimiseks täielikku ümberkorraldamist jne.

Suure isamaalase ja veendunud demokraadina pani Albert I oma autoriteedi maksma kõikide poliitiliste voolude juures, suunates nad ühisele ülesehitavale tööle.

Omad puhkeajad veetis kuningas Albert kirgliku alpinistina peaaegu alati mägedes. Lemmikliikumisevahendeiks olid temal mootorratas ja lennuk, milliseid armastas juhtida ikka isiklikult, hoolimata kuninganna ja ministrite hoiatusist. Oma viimase sõidu Meuse'i jõe mägistele kallastele sooritas ta väikeses kaheistmelises sõidukis, mida samuti juhtis isiklikult. Kuid tagasisõidul juhtis juba keegi teine, kuna kuninga omad käed jäädavalt kangestunud olid. Kirgliku mägederonijana oli ta leidnud surma mägedes.

Uus Belgia kuningas Leopold III on praegu 32-aastane. Aastate vähesusele vaatamata on ta aga teinud läbi raske elukooli ja oma kõrgete ülesannete täitmiseks saanud kõigekülge ettevalmistuse.

Maailmasõja algul saatis isa noore printsi Inglismaale, kuid juba 1915. aasta kevadel saabus ta tagasi Belgiasse, kus vaevalt 13½ aastase noormehena astus rindel võitlejate ridadesse, isa soovil 12. liini rügementi.

Oma poega rügemendi hoolde jättes tähendas kuningas lühikeses kõnes: „Printsid peavad juba maast madalast saama kasvatus- ja kohustetäitmise koolis, ja parimaks kohustetäitmise kooliks on praegu meie sõjavägi, meie sangarliku rahva kehastus. Minu poeg tahab saada au osaliseks kanda meie vapruse sõdurite mundrit.“

Kui siis vastsaabunud noorsõdurile harilikult jalaväe püssi asemel anda taheti kergem ratsaväe karabiin, tõrjus prints selle tagasi, lausudes: „Tahan saada suurt püssi!“

Pärast vaheerahu sõlmimist astus troonipärija sõjakooli juba vilunud lahingumehena, alates siit peale oma normaalset teenistuskäiku.

1926. aastal printsi Leopold abiellus Rootsi printsessi Astridiga, millisest abielust neil on sündinud üks tütar ja üks poeg.

Tagasihoidlik ja sümpaatne prints oli lemmikuks kogu belgia rahvale, kes temast ootas suurele isale väärilist järelkäijat. Nüüd, troonile astudes, andis ka noor kuningas kindla tõotuse „kuuluda Belgiale kogu oma ihu ja hingega“.

Kui Eesti rahvas, vabaks ja iseseisvaks saades, oma aukohuseks luges dekoreerida kuningas Albert I kõrgeima järgu Vabadusristiga, siis nüüd iga eestlane soovib rahulikku ja edukat valitsemist tema pojale, Leopold III-le, kes juba 13½-aastasena „suure püssiga“ välja astus mitte üksi Belgia, vaid ka kõikide teiste rahvaste vabaduse ja eluõiguste kaitseks.

Kolonelleitnant J. J u n k u r.

Kuningas LEOPOLD III
ja kuninganna ASTRID.

Prantsusmaal keelati kohtunikel poliitiliselt end avaldada seadusega 1883. a., kaitseväljastate kohta on küsimus lahendatud ülaltoodud viisil (ei võta üldse osa hääletamisest), teiste ametisikute suhtes on Prantsusmaal küsimus praegu päevakorras (Tardieu. Le loyalisme des fonctionnaires. Illustration Nr. 4728—1933).

On ju selge, et poliitilise võitlusega seotud riisiko, kui võitlusest võtab osa valitav ametisik, kelle amet oleneb selle võitluse tulemusest, sunnib tegelast ennast ettevõtusele ja laiemas ulatuses küsimustesse süvenemisele, mis lõpuks on vaid kasuks riigile, kuna teenistusseadusega omas ametis kindlustatud riigiteenija võib oma „võtetes“ iga sugustest piiridest üle minna. Lõpuks peab ikka meele pidama, mida mõistame poliitilise

võitluse all. Poliitiline tegevus on võitlus võimu pärast riigis, ja kui isikul on juba ametliku hierarhia korras teatud osa riigivõimust käes, siis oleks lubamata, et tema kas või kaudselt kasutaks seda võimu oma poliitiliste veenete maksmapanemiseks ja ühtlasi kõigutaks kodanike usku riigi ja tema ametnike erapooletusse suhtumisse kodanike kohta, ning viiks tasakaalust välja poliitilisest võitlusest osavõtvate tegurite — valijate jõudude vahekorra, pannes kaalule mitte ainult oma hääle ja isikliku mõju, vaid veel oma ameti, resp. ametkonna, või isegi väeosa, riigi tehniliste abinõude ja isegi relvade mõju. Selline mõjutamine ametisiku poolt oma ametivõimu abil, on vastolus kogu demokraatliku riigi põhimõttega, mille järele igal kodanikul on ühesugune õigus oma vee-

neid maksma panna valimistest osavõtmise teel.

Pealegi võib ametisik osutada oma poliitilistes tõekspidamistes vastolus riigis valitsevate poliitiliste tõekspidamistega. Sel puhul on niisugune ametisik otseseks hädaohuks riigivalitsemise ühtlusele, millele ka meie uus põhiseadus paneb nii suurt rõhku. Valitav ametisik langeb niisuguse lahkarvamise puhul iseenesest välja. Mis peab aga tegema mittevälitava ametisikuga, eriti aga eriseadustega omas ametis kindlustatud ja rippumata ametisikuga? Arvatavasti tuleks temale algusest peale ära keelata politika alal tegutseda! Olgugi, et kaitsevälased pole just võrdsed rippumata ametisikutega (nagu kohunikud), kuid ka kaitsevälasi ei luba maksev seadus ametist kõrvaldada ainult selle pärast, et see nii oleks vastuvõetav ülemusele, ka kaitsevälased on teatud määral oma ametis kindlustatud, ja eriti spetsialistide asendamine ei ole igakord teostatav juba tehnilistel põhjustel.

Kuna ametisikuid on uuema aja riigis väga palju, ning nemad moodustavad tähtsa osa kodanike üldarvust, mida veel enne Maailmasõda ei olnud, on kogu ametisikute poliitilisest võitlusest osavõtmise probleem muutunud väga laialdaseks. Ta ei puutu otseselt kaitseväge. Ainult küsimuse laiem ma valgustamise huvides kaitsevälastele tõin ülaltähendatud kaalutlusi ja näiteid välisriikidest. Meid huvitab, mis seisukoha peame võtma kaitsevälaste osavõtmise kohta poliitilisest tegevusest.

Arvan, et otsus võib olla ainult üks — kaitsevälased ei tohi üldse võtta osa poliitilisest võitlusest, ei tohi olla liikmeks poliitilistes erakondades või poliitilisi sihte taotlevates ühingutes, samuti ei tohi nemad võtta osa niisuguste ühingute tegevusest, igasugusetest poliitiliste erakondade meelevaldustest, nagu rongkäigud ja miitingud.

Missugune ühing tuleb tunnustada poliitiliseks, missugune mitte, seda otsustab ülemus, vaidluse puhul Riigivanem (resp. kohus).

Miitingute suhtes on asi selge, sest nende all ei mõisteta mitte nii palju koosolekuid, kus mõnda asja tõsiselt arutatakse, vaid miiting on enim poliitilise erakonna demonstratsioon. Teine asi on koosolekud, mis määratud küsimuste tõsisele arutamisele. Neist igasuguse osavõtmise, ka pealtkuulamise mõttes, keelamine oleks mõeldav, kui kaitsevälased ühtlasi ei omaks valimisõigust. Kui Eestis kaitsevälane aga on õigustatud osa võtma valimistest, siis ei ole hästi mõeldav, et temal võiks puududa võimalus vähemalt näha ja kuulata neid isikuid, keda tuleb

valida. Kuidas ta siis teaks, kellele anda oma hääl, kui ta ei teagi, mis mehed need on, keda ta valib?

Teiseks tekib küsimus, kas igasugusest koosolekust aktiivne osavõtt on keelatud, kui seal arutatakse küsimusi, mis puutuvad politikasse. Siis ei võiks ju ohvitser näit. mõnel aktusel, mis väeosas korraldatakse mõne riikliku sündmuse puhul, sõna võtta, sest iga riiklik sündmus puutub lõpuks ka politikasse. Paistab, et ka selles suunas vaja täpsustada määrust. **Poliitiliseks koosolekuks**, millest aktiivne osavõtt kaitsevälalise olgu keelatud, on selline, mille korraldamisega taotletakse võitlust võimu pärast riigis või vähemalt riigivõimu mõjutamist koosoleku korraldajatele soovitavas suunas. Aktiivse osavõtuna poliitilisest koosolekust mõistan: säärase koosoleku kokkukutsumist ja avamist, koosoleku juhatamist, seal esinemist kõnedega, vahemärkustega ja muude eneseavaldustega.

On väljendatud vaateid, nagu oleksid sellised kitsendused vastolus põhiseadusega. Selle kohta tuleb öelda, et esiteks on põhiseadus riigis loodud mitte selleks, et võimaldada pidurdamata eneseavaldusi kodanikele, mis lõpuks peaksid viima korratuseni ja kodusõjani. Säärast vabadust oskame kasutada ka ilma igasuguse põhiseaduseta. Põhiseadus luuakse just selle jaoks, et kindlustada kodanike vabadusi piirides, mis vajalikud riigikorra julgeolekuks ja üldise heaolu süvendamiseks. Teiseks ei ole seni just kuulda olnud häáli, mis oleksid kahelnud, et oleksid vastolus põhiseadusega kitsendused, mis seni maksid kaitsevæeteenistuse seaduse § 31. ja sisemäärustiku § 59. ja §§ 61. ja 62.

Võtame ligemale vaatlemisele põhiseaduse paragrahvid.

Hääleõiguse alal annavad näpunäiteid ainult põhiseaduse § 27. ja § 28., mille järele meil on hääleõiguslik iga kodanik, kes on 20 a. vana ja vähemalt 1 aasta Eesti kodanikonduses. Ilma jäävad hääleõigusest ainult nõdras ja hullumeelsed, pimedad, kurttummad ja pillajad, kui nad on eestkostmise all. Peale selle veel mõned liigid kurjategijaid riigikogu valimisseaduse põhjal. Muid kitsendusi ei ole. Valitavate suhtes on põhiseaduse § 50. öeldud, et riigikoguliikmed vabastatakse nende volituste kestusel riigikaitseteenistusest. Valida võib end lasta muidugi iga kodanik, kel on valimisõigus, ka kaitsevæelane, kuid on mõeldav, et teenistusseadus näeb ette, et isikut, kes mõnesugusesse esinduskogusse kandideerib, ei peeta teenistuses, vaid vallandatakse. Sellega ei ole üles seatud mingit kitsendust tema õigusele kandideerida, vaid on õieti normitud

teenistuskäik ja teenistust võib valitsus nõr- mida otstarbe põhimõttel. Keeld kandideerida ei ole vastolus põhiseadusega, sest ta on sisuliselt keeld olla kaitseväge- teenistuses, kui isik soovib kan- dideerida valimistel.

Põhiseaduse §§ 27. ja 28. järgneb, et maks- va põhiseaduse alusel ei ole mõeldav, et kaitseväelased ei võiks võtta osa valijana valimistest, kui nad vastavad muile tingimus- tele. Sellest teen ka järelduse, et kaitseväge- lastelt ei saa võtta igasugune võimalus tutv- neda poliitiliste voolude sihtidega ja poliiti- liste mõtete ja kõnedega. Pealegi kui keegi arvab kaitsevaelasi pidada võivat mingisugu- ses poliitiliste küsimuste neitsilikus teadma- tuses, siis tuleb ju arvestada ka ajakirjandust, raadiot ja muid poliitiliste teadmiste levita- mise abinõusid, rääkimata, et kogu see siht, pidada kaitsevaelasi poliitilistes küsimustes teadmatuses, tundub õige koomilisena.

Tuleb veel lahendada küsimus, kas ei ole vastolus põhiseadusega osavõtu kitsendused poliitilistest parteidest, poliitilistest miitingu- test, koosolekutest ja muudest meelevaldus- test. Vaatleme küsimust laiemal alusel. Koosolekutevabadus ei ole ju ainus koda- nike vabadus. Põhiseadus kindlustab koda- nikele mitte ainult koosolekute ja ühingu- te moodustamise vabaduse, vaid kindlustab ka isiku-, südametunnistuse- ja sõnavabaduse ning koosolekute, ühingu- te ja liitude moo- dustamise vabaduse §§ 8—25. Mitte ainult koosolekute alal, vaid kõigil mainitud aladel on tegevas teenistuses kaitsevaelane nii või teisiti kitsendatud ja see oleneb teenistuse ise- loomust enesest. Näiteks isikuvabaduse all mõistame ju kutsevabadust, liikumisvabadust, isiku- ja eluaseme puutumatus, kirjavahetuse saladust ja lõpuks õigusi varanduse alal, ning õigust oma rahvust määrata (phs. §§ 19, 17, 10, 8, 14, 24 ja 20—23). On ju selge, et mit- mel neil aladel on kaitsevaelane ja üldse iga riigiteenija kitsendatud juba teenistuse ise- loomu enda tõttu (näiteks liikumisvabadus, ettevõtete avamise õigus jne.). Sõnavabaduse (phs. § 13) kasutamisel peavad kaitsevaelased silmas pidama Sisemäärustiku § 59. erinõu- deid. Ja kellelgi pole pähe tulnud kahelda, et siin oleks rikutud põhiseadust. Peaaegu kõigi nende kodanike õigusi kindlustavate põhi- seaduse paragrahvide juures leiame märkusi, et neid õigusi võib seadus kitsendada teatud tingimusil või mõnel alal isegi ilma tingimus- teta (phs. § 19 — elukutse valiku vabadus).

Eriti huvitab meid kõneall oleva küsi- muse hindamisel põhiseaduse § 18: „Kõigil Eesti kodanikkudel on õigus avalikku rahu rikkumata koosolekuid pidada sõjariistadeta. Ühingu- se ja liitudesse koondumine on Ees-

tis vaba. Streigivabadus on Eestis kindlus- tatud. Neid õigusi võib seadus piirata ainult avaliku julgeoleku huvides.“*)

Kaitsevaelaste suhtes järgneks neist paragrahvidest ainult, et kodanike koosole- kutevabadust ei saaks kitsendada ainult selle- pärast, et mõnest koosolekust on võtnud osa kaitsevaelased, kui see ei ole hädaohtlik ava- likule julgeolekule. Niipea kui meie aga rää- gime kaitsevaelaste õigusest võtta osa avali- kest koosolekutest, siis oleks see ainult opti- line eksitus, kui hakkaksime seda küsimust hindama ainult koosolekutevabaduse seis- kohast. Küsimust tuleb lahendada peamiselt kaitsevæeteenistuse seisukohast.

Esiteks ei luba maksvad kaitsevæe korral- dused kaitsevæelastele endi äranägemise järele korraldada koosolekuid, vaid igasugused kaitsevæelaste koosolekud ja kaitsevæelaste ühingu- te on normitud eraldi üldistest ühin- gute kohta käivatest seadustest (Ohv. ja üle- ajateenijate kogud, laskuriühingu- te jne.). Need erandid peavad tagama kaitsevæeteenis- tuse hüve ja on sellega ise osa teenistust nor- mivaid reegleid.

Kaitsevæelaste osavõtt teistelt kodanikelt korraldatavaist koosolekuist, ühinguist ja meelevaldusist võib niisama olla normitud, välja minnes sellest, et kaitsevægi peab taga- ma üldist julgeolekut. Loomulikult võib kit- sendusi kaitsevæelastele panna maksma ainult sel määral, mil selline julgeolek seda nõuab. Sellest seisukohast on täiesti mõeldav, et kui on põhjust arvata, et mõnesugustest koos- olekutest osavõtt või jälle teatud osavõtmise viis osutub kahjulikuks kaitsevæe üksmeel- susele ja truudusetootusega kaitsevæelaste poolt endi peale võetud kohustele, siis või- dakse teenistust normivate eeskirjadega teha siin erandeid. Seni oli peamine rõhk pan- dud poliitilistest miitingutest, koosolekutest ja meelevaldustest osavõtmise viisi peale, sest oli keelatud aktiivne osavõtt poliiti- listest koosolekutest, kuid ei ole põhiseaduse rikkumist, kui poliitilistest miitingutest, mee- levaldustest ja ka koosolekutest osavõtt hoo- pis ära keelatakse. Tehtavate erandite piir oleneb täiesti sellest, mis leitakse olevat ots- tarbekohane. Põhiseaduse rikkumist siin ei ole.

Kokkuvõttes tuleks Kaitsevæeteenistuse seaduse § 31. p. 2. muuta järgmiselt: 2) „neile (kaitsevæelastele) on keelatud olla liige igasu- gustes poliitilistes erakondades, poliitilisi sihte taotlevates ühingu- tes või muudes säärastes

*) Nagu kõik phs. §§ 6—24, nii ka § 18 tä- hendatud õigused võivad kitsendatud saada phs. § 26 l. 2 korras kaitseisukorra ajal. Tekstis toodud kaalutlused on mõeldud rippumata kaitse- seisukorra maksvusest.

koondistes või võtta osa nende tegevusest, samuti on neile keelatud võtta osa igasugustest poliitilistest miitingutest, kihutustööst või meelevaldustest, ning (aktiivne osavõtt) koosolekutest, millede korraldamisega taotle takse poliitilisi sihte, võitlust poliitilise võimu pärast või poliitilise võimu mõjutamist koosoleku korraldajate huvides.“

Võiks ju keelata lihtsalt „osavõtmine poliitilistest koosolekutest“, kuid sel puhul tekib igakord tarvidus kompetentse seletuse järele, missugust koosolekut tunnustada poliitiliseks, ja on võimalik poliitiliseks tembeldada isegi mõnda ilmsüütut aktust, mis korraldatakse mõne poliitilise tegelase austamiseks või riik-

liku sündmuse mälestamiseks (näiteks aktus 1. detsembri puhul).

Samuti on vaieldav, kas keelata ka mitteaktiivne osavõtt poliitilisest koosolekust (s. o. keelata pealtkuulajana viibida koosolekul). Peab tunnustama, et praegusel ajal on üldine meeoleolu kaitsevaelaste seas selline, et tuleks üldse keelata osavõtmine nii aktiivne kui ka mitteaktiivne. Nagu ülalpool tähendatud, säärane korraldus küll asja palju ei muuda, kuna poliitiliste küsimustega tutvunemine ei sünni ainult koosolekute kaudu. Ülemineku aegadel tekib alati soov radikaalsete paranduste järele ja igasugused erandid paistavad kompromissidena, mida nad sisuliselt ei ole.

Tahte kasvatamine.

Kolonel A. Jaakson.

Suurimaks ja raskemaks probleemiks inimkasvatases on tahte kasvatamine. On ju tahe see, mis moodustab inimiseloosuse enesest vaimlise selgroo. Tahte tugevus teeb mehe. Üksikuid isikuid ja terveid rahvaid hinnatakse mitte nende intellektuaalse arengu või tundeilma sügavuse järele, vaid just tahte suuruse ja tugevuse järele.

Tahte sitkus ja püsivus viib sageli inimest edasi seal, kus teised vaimsed omadused üles ütleavad või töötamast lakkavad.

Tahe ja nimelt püsiv tahe oli esimene eeldus selleks, et inimsugu läbi pikkade sajanädete, äparduste, komistuste ja otsimiste on jõudnud praegusele kultuurilisele tasemele. Kestev töö, alaline mõtlemine — see on pikk kannatus, mis võimalik vaid püsiva tahte varal.

Looduserahvad ei karda äkilist pingust, nad kardavad vaid kestva tööd, sest neil puudub sageli kultuurinimese püsiv tahe.

On tahe säärane väärikas tegur inimese elus, siis arusaadav, et tahte kasvatusel peaks antama aukoht kasvatases.

Kuid lehitsedes läbi koolide õppekavad — alates algkoolist kuni ülikoolini — ei leia meie sarnast õppeainet kui tahte kasvatamine. Õppekavad nagu ignoreerivad taht.

Arusaadavalt meie ei usu, et sarnane põhielement inimhinge väärtustest — kui tahe — oleks pedagoogide poolt hüljatud.

Lahendus on lihtis: taht ei saa õpetada ega sisendada inimestele mõne õppeaine või loengu varal. Taht ei saa kasvatada otseselt, vaid ainult kaudsel teel.

Noorsoo kasvatajate arvamused on lahku läinud vaid selles: 1) mil määral võib taht kasvatada, 2) mil viisil võib taht kasvatada.

Niinimetatud determinismi teooria filosoofias väidab, et inimesel puudub tahte vabadus. Inimene ei suuda ületada iseennast. Inimene on sõltuv üldmaka vast põhjuslikkuse seadusest.

Inimkarakter on looduse and — ta on muutmatu.

Seega ei oleks kasvatusel inimtahte arendamises palju kaasa rääkida. On tahe nõrk ehk tugev — siis on see inimesele looduse poolt ette määratud.

Oleks asi tõeliselt nii, nagu väidavad deterministid, siis arusaadavalt kaotaks iga sugune kasvatus, eriti iseloomu ja tahte kasvatus oma mõtte.

Tegelikult on aga asi teissugune.

Inimkarakter ei ole muutmatu. Kasvatus ja sotsiaalne ümbrus võivad tahte ja iseloomu kujundamiseks väga palju mõjutada, arendades taht ühes ehk teises suunas.

Inimloomuses on kaks osa, mida iga tahtekasvataja peab teadma: need on temperament ja karakter.

Temperament on muutmatu osa inimloomusest, karakter on muutlik osa.

Temperament tugineb inimese organismi füsioloogilisele ja bioloogilisele omadusile. Temperament oleneb inimese keha ehitusest, organismi struktuurist.

„Ainete vahetus, inimese organismi enda alaline häving ja looming, — millise kiirusega ja millises proportsioonis toimub see

Uus Läti kaitsevägede staabiülem kindral M. Hartmanis.

Riigipresident oma käskkirjaga 20. veebruarist s. a. määras äsja surma läbi lahkunud kindral Kalejs'i asemele uueks armeestaabi ülemaks senise armeestaabi ülema I abi — kindral Martin Hartmanis'e.

Kindral Hartmanis sündis 18. oktoobril 1882 Kuramaal. Lõpetanud Vilno raudteetehnika kooli, ta astus vabatahtlikuna teenistusse sõjakooli, mille lõpetamisel 1908. aastal määrati teenistusse 115. jalaväerügementi, mis asetses Riias. 1913. a. sügisel astus sõjaakadeemiasse, kuid Maailmasõja puhkedes tuli õppimine katkestada ja kindral Hartmanis läks oma rügemendi koosseisus rindele.

Läti rahvuslikku sõjaväkke kindral Hartmanis ilmus kohe peale iseseisvuse väljakuulutamist, asudes sõjaministeeriumi organiseerimisele ja selle tegevuse kokkukõlastamisele Saksa maa-kaitseväge juhatus tegevusega. Peale Needra riigipööret tuli üle Põhja-Läti armeesse, kus 1919. a. juulis ta määrati Põhja-Läti brigaadi staabiülemaks. Peale Lõuna ja Põhja armeede ühinemist ta oli ülemjuhataja staabi operatiivosakonna ülemaks. 1919. a. oktoobris, enne Bermondi pealetungi algust, kindral Hartmanis lähetati Poolasse ülesandega luua tihedam kontakt Läti-Poola sõjavägede vahel võitlustes ühiste vaenlaste vastu. Lõpetas 1924. a. Prantsusmaal sõjaakadeemia. 1926. a. määrati armeestaabi ülema abiks. Oli juhtimise staaži omandamise otstarbel 1929.—1930. a. Võnnu jalaväerügemendi ülema k. t. ja 1932.—1933. a. Zemgallia diviisi ülema k. t.

Kindral M. Hartmanis.

Tema teeneid on hinnatud Läti Karutapja Ordu, Kolme Tähe Ordu, Eesti Vabaduseristi I liigi II järgu, Prantsuse Auleegioni Ohvitseri Risti, Poola Restituta II järgu ja paljude teiste aumärkidega.

Palju õnne ja head edu uuel, tähtsal ja vastutusrikkal tegevusväljal. E. T.

alaline organismi häving ja looming — see ongi inimese temperamendi alus.“ (A. Fouillee. Temperament et caractere.)

Karakter on psühholoogiline osa inimese loomusest. Ta tugineb inimese temperamendile.

Karakterit kandvam osa on inimese tahe. Tahe omakorda on tulemus intellektist ja emotsioonidest. Esimene on muutlik suurus, tulemus pikast tööst, harjumusist, kogemusist ja õpinguist. Teine — emotsionaalne osa — on peaaegu konstantne kindel suurus; on tulemus inimese temperamendist. Mida madalamal kultuuri astmel inimesed, seda vähem on arenenud nende intellekt, just see osa, mis inimest inimesest eraldab. Seda vähem ka vaimlist erinevust. Seda vähem erinevaid karaktereid.

Hiinlaste ja neegrite hulgas olevat sageli ääretult raske eraldada üht isikut teisest — nad on niivõrd sarnased üksteisele. Samuti

on nad sarnased ka karakterilt. Põhjuseks just see asjaolu, et nad on vähe arenenud intellektuaalselt, just karakteri selles osas, mis loob vaimse differentseerumise — indiviidi.

Nii siis inimese karakter tugineb inimese tahtele. Kasvatades tugevat tahtet — kasvatame tugevaid iseloomu.

Et mõista kogu edaspidist arutlust tahte analüüsi ja tahte kasvatuse alal, toome võrdluseks pildi. Võrdleme inimapsüühikat auto mootoriga. Selle mootori olulisemad osad oleks: 1) bensiini reservuaar — kui energia tagavara, 2) magneeto — kui sädeme andja ja aine sütitaja, 3) jõud, töö — mis tulemus aine plahvatusel ja mida kasutatakse auto liikuma panemiseks.

Ka inimese liikuma panemiseks on vaja sisejõudu — tahtet, mis 1) toetatud inimese emotsioonidest, kiredest, instinktides (ener-

gia tagavara) ja 2) sütitatud, teadlikult juhitud inimese intellektist (magneeto). Järelikult kaks olulist osa on inimese tahte tõukajaks: need on inimese intellekt (mõistus) ja emotsioonid. Esimene teadlik osa inimese psüühikast, teine alateadlik osa.

Kogu kasvatusteaduse ja kasvatajate tähelepanu oli kuni seniajani koondatud peamiselt inimese intellekti arengule. Inimese emotsionaal maailma, instinkte ja kirge hüljati.

Kool pidi inimese targaks tegema — selleks arendati intellekti, ainult üht komponenti inimpsüühikast.

Viimasel ajal on psühholoogias ja ka pedagoogikas jõuliselt esile kerkinud alateadvuse teooria, mille vaatluse objektiks ürginstinktid, emotsioonid, kired. Selle teooria esindajad lähtuvad lihtsast põhimõttest. Inimese hingeelust ei kao midagi jäljetult. Iga väiksemgi ärritus, toiming, jäetavad jäljendi meie närvikavva. Veel enam. Kogu meie esivanemate vaimsed või füüsilised omadused kanduvad edasi meisse. Kõik need individuaalsed ehk päritavad elamusd moodustavad inimpsüühika vaimlise kihistu, ääretu psüühiliste elamuste reservuaari — alateadvuse.

Psüühilised elamused ja tundmused ei lasu meie alateadvuses surnud materjalina, vaid nad võtavad mitmesugused kujud ja pildid.

Endised elamused alateadvuses grupeeruvad piltidena, kujutlustena, nad häirivad meid unenägudes jne. Selles suures reservuaaris — alateadvuses — on käimas alaline käärimine, otsimine, — tung tõusta teadvusesse. Elamused tõusevad alateadvusest teadvusse ümbertöötatud kujul. Endised elamused, sageli kirjud ja keerukad, lagunevad alateadvuses algkomponendiks, võttes uued kujud ja vormid. See on niinimetatud energia transformatsiooniseadus.

Nii nagu puu põledes laguneb keemiliselt, andes soojuste näol tagasi selle päikese energia, mis ta aastakümnete kestel kogunud. Samuti on ka psüühiliste elamustega. Alateadvusest teadvusse kerkinud pildid võivad kanda positiivset ehk negatiivset ilmet.

Näiteks inimeses, kelle alateadvusse jäanud lapsepõlvest pärit olev hirmu elamus — võib see elamus kesta aastakümneid, tungides teadvusse hirmu kompleksina. Need on hinge häired, mida ravib moodne arstiteadus.

Kuid alateadvusel on ka määratu loominguine väärtus. Endised elamused tungivad

inimese teadvusse piltide, kujude näol, olles inimese kunstilise loomingu aluseks. Nii algab Tammsaare oma „Tõde ja õigust“ I osa kuulsalt Baudelairi mõttega: „Imelises tundelikkuses mõõtmata avardub iga tühisem lapsepõlve mure, iga väiksemgi rõõm saab hiljem kunstiteose aluseks täiskasvanuile, ilma et meie seda ette teaks.“ (Tammsaare, Tõde ja õigust I osa.)

See on kujukam näide ja tugevam argument kuis inimintellekt vajab loomingu jõudu alateadvusest.

Alateadvuse üle on palju kirjutatud. Peamiselt on vaidluse objektiks küsimus — millised elamused domineerivad alateadvuses.

Kuulsalt Viini õpetlaselt dr. Freudilt on pärit n. n. seksuaal teooria, s. o. väide, et alateadvuses käskivamat ja juhtivamat osa mängivad seksuaal tunded. See teooria — nii populaarne omal ajal — on peaaegu kõrvale jäetud.

Saksa teadlane Adler väidab, et alateadvuses on käimas alaline võitlus, võitlus võimu pärast. Tugevamad elamused tungivad esile, tungivad teadvusse. Teadvusse pääseb ainult üks elamus — ja nimelt see, mis teised kui nõrgemad kõrvale on surunud. Kuid ka kõige tugevam elamus püsib teadvuses ainult mõne aja, kuni tuleb jälle uus konkurent alateadvusest, surudes esimese välja ja asudes ise asemele.

Šveitsi kasvatusteadlaselt dr. Jungilt on pärit n. n. energia transformatsiooni teooria, kus teatav hingeline elamus alateadvuses laguneb algkomponentideks ehk jälle teatav elamus transformeerub teiseks elamuseks. Näiteks armastus vihaks jne.

Niipalju lühidalt alateadvuse mõiste selgituseks. Tuleme nüüd tagasi tahte kasvatusprobleemi juurde. Järelikult tahe on alati toetatud kahest algkomponendist: juhitud intellektist ja toetatud ja toidetud alateadvusest (emotsioonidest). Ainult intellekt on jõuetu tahte liikuma panemiseks, nii nagu mootori magneeto säde ei vii veel autot edasi. Jõulise osa inimese tahteelus moodustavad — kired, emotsioonid (alateadvus), mis energia allikana (benssiini tagavara) inimese tegutsema panevad. Kuid emotsioonid ilma intellekti suuna näitamiseta on pimedad. Veel enam. Nad võivad vallutada kogu inimese, tehes temast vaid kirgede orja ja mängukanni. Peaks siis valitsema mingisugune taevalik tasakaal intellekti ja emotsiooni vahel, nii nagu auto mootoris reguleeritakse benssiini juurdevoolu, vastavalt sellele liikumist aeglustades ehk pidurdades.

Inimapsüühika on aga mitu korda keerukam mootor, mille reguleerimine võrratult raskem.

Kuidas siis mõjutada, reguleerida tahet, teades neid elemente, millele tahe tugineb.

Prantsuse suur tahtekasvatuse õpetlane J. Payot omas töös „Tahte kasvatuse“ (eestikeelne tõlge olemas) soovib kahte võtet: 1) mõtisklev refleksioon ja 2) toiming.

1) Mõtisklev refleksioon. Inimese tegevust juhivad teadvus — intellekt. Teatavad ideed, mõtted, kas väljaspoolt sugereeritud või meis eneses tekkinud — kui nad eksisteerivad ainult abstraktsete ideedena — on jõuetud inimese tahte mõjutamiseks.

Mõtted vaid suunavad inimese tegevust. Mõtete jõud, nende vitaalsus, elulikkus mõjutab tahet ainult sedavõrd, kui võrd tugevasti ulatavad ta juured meie emotsioonidesse — alateadvusse. „Valitsevad mõtted määravad ära inimese teid,“ kirjutab inglase Ralph Waldo Trine.

Kuid et teatav mõte inimeses valitsema pääseks ja teadvuses püsiks, on vaja teda juurtega istutada inimese kirgede emotsioonide musta mulda.

Ainult kui, abstraktne mõte ei püsi inimese teadvuses, olgu see mõte nii ilus kui tahes. Nii nagu füüsiline keha püsib toidu varal, mis inimene saab orgaanilisest maailmast, samuti vajavad mõtted toitu alateadvusest — emotsioonidest.

Näide. Meie seletame kaitsevæelastele patriotismi ja tahaksime, et see mõiste mõjutaks nende tahet. Tahaksime, et nad oleksid aktiivsed, tahtelised patrioodid.

Meie mõjutusel võivad olla kahesugused tulemused. Patriotism — kui mõiste võib jääda kuivaks, abstraktseks ideeks, vabretuks ja õõnsaks fraasiks, mis kõmiseb omast tühjusest.

Et teha teda eluliseks ja jõuliseks, on vaja mõiste, idee siduda inimeste emotsionaalse eluga. Me seome patriotismi ajaloo, minevikuga, esivanematega. Me näitame patriotismi kui alust rahvuslikule kultuurile, ühiskonnale, riigile. Meie seome patriotismi inimese isikliku elu, kodu ja perekonna kaitse vajadusega. Ühesõnaga meie juhime abstraktse idee juured teadvusest alateadvusse — emotsioonide ja tunnete maailma.

Payot lausub: „Ideed on niivõrd tugevad mõjutamas tahet, kui võrd tugevad on affektid, tunded, millele ideed baseeruvad.“ Kuid mitte igakord ei ole alateadvuses elamus või tundeid, mis otsekoheselt, matemaatilise täpsusega vastaks ideedele, mida meie teadvusest tahame hoida, või teadvusest juhtida tahte liikuma panemiseks.

Siin aitab kaasa tunnete transformatsioon, s. o. ühe emotsiooni muutumine teiseks elamuseks.

Nii näiteks teame kõik, kuidas kirikus leina puhul sageli mõistetakse leinavalu ümber transformeerida usulisteks elamusteks, usulisteks tundeks.

Ehk jälle teame, kuidas argtuse ehk hirmu tunne teatava olukorra juures muutub julguseks. See on omane ka loomadele. Arglik metsloom aetud surmahirmul tagaajajast ja himehest ja sattudes olukorda, kust ei ole pääsemist, on valmis võitlema elu eest viimase võimaluseni. Argtus on muutunud aktiivseks (tahteliseks) julguseks.

Samuti võib toimida üksik inimene ja terve rahvaski, kellel on hädaohu korral valida, kas surra häbiga, lastes ennast maha noida, või hakata vastu ja võidelda haruldase julgusega ja südidusega. Sarnaseid näiteid teab ajalugu.

Teine kompleks küsimusi, mida soovib Payot oma „Tahte kasvatuse“ oli toiming, töö.

Inimese töö ehk toiming on tulemus inimese tahtest. Meie töötame, toimime nii ehk teisiti, sest et me nii tahame. Töö on inimitahte konkreetne väljendus.

Inimeste kasvatajad ju sageli ei pääse nii kergesti mõjutama inimest tunnete maailmas. Siis on inimese tegevusse, tööle panek tahte kasvatuse tagurpidine lahendus. Toiming, töö, olles ise tahte konkreetne väljendus, mõjutab ka omakorda tahet.

Ühesõnaga, meie paneme inimese tööle ja sellega kasvatame tahet. Töö, toiming, loob terve rea kasulikke harjumusi, mis sageli just nõrkade (tahtekehvade) inimeste ainukesed püstitoidjad.

Kui omal ajal Skandinaavia kasvatusteadlaste kongressi peeti ja definitsiooni otsiti mõistele, mis on haridus, siis andis paradoksaalse seletuse tuntud Rootsi naiskirjanik Ellen Key, lausudes: „Haridus on see, mis siis järele jääb, kui unustame kõik selle, mida õppinud oleme.“ Jäävad järele vaid harjumused, kasulikud harjumused, mis muutuvad inimesele seaduseks, vajaduseks, võimsateks teguriteks tahte kujundamisel.

Iga korduv töö loob harjumuse, nii vaimse kui ka füüsilise. Töö kasvatab! Igasugune füsioloogiline elamus mõjutab ka teatavas mõttes psüühilist maailma. Nii nagu meie üleva ja rõõmsa meeleolu juures hüps

pame ja tantsime, võib, ümberpöörduvalt — hüppamine ja tantsimine luua hea meeleolu.

See iseenesest nii lihtis väide oli tõestatud esimesena W. James'i poolt, luues seega uue ja elulise aluse nüüdisaja rakenduse psühholoogiale.

Kokkuvõttes — tahe on inimese iseloomu kandvam osa. Iseloom omakorda on maailma üks tugevamaid jõude.

Tahte kasvatus on kasvatusteaduse raskem probleem, sest teda ei saa paenutada ega mahutada õppeainete harilikku raamidesse. Tahte kasvatus on pikk ja püsiv töö. Ta nõuab kogu inimese loomuse tege-

vusse rakendamist — kogu alateadvuse ja emotsionaalse maailma toetust.

Ainult ideed, kuivad ja abstraktsed ei suuda mõjutada ega suunata inimese taht. Tahe hakkab liikuma, muutub aktiivseks ainult siis, kui mõttet toetatud ja lükatud emotsioonidest, sellest inimese loomuse tugevamaast energia allikast.

Tugeva tahtejõuga inimesed ühiskonnas ja ajaloos on olnud ka tugevate emotsionaal elamustega inimesed.

Tahe areneb ja tugevneb töö, toimingu ajal, kui inimloomust kasvatava teguri varal.

JAAPANI VAIM.

„Sõdurile“ kirjutanud Jaapani keiserliku armee lendur-kapten
K. S. dipl. TADAMASSA SHIMANUKI.

Loen endale suureks auks omada võimust eneseväljenduseks isikute ees, kes suhtuvad minu kodumaale Jaapanile suure sümpaatiaga, kes teda tunnevad ja kes teda armastavad. Mida võiksin ma neile öelda? Ma ei taha kõnelda oma maast; pigemini räägin Jaapani vaimust.

Ent, et suuta seda teha üldmõistetavates sõnades, peab algul lühidalt tuletama meelde mu kodumaa ajaloo käiku ja selle peegeldajat — literatuuri. Tuleb kõigepealt märkida, et Jaapani ajaloo on mõned täiesti iselaadsed jooned, mida ei leidu ühegi teise riigi juures. Asi seisab selles, et Jaapan tervelt 2594 aasta jooksul, isegi rohkem, mitte kordagi pole kaotanud oma iseseisvust, — see tähendab, et kogu selle pika ajavahemiku kestel ta kordagi pole tunnud võitjat. See esiteks.

Teiseks peab tähendama, et Jaapanil on ka täiesti erandlik geograafiline asend. Olles lahutatud Aasia mandrist meredega, tema rahvastik, väheste ja tähtsusetate eranditega, seetõttu evib harukordse raassilise puhtuse, teiste sõnadega — tema rahvas on täiesti segamata. Seepärast terve jaapani rahvas, praegu arvult 90 miljonit, ülaltähendatud pika, ligi 3000-aastase arenemisaja kestel tegelikult on hargnenud ühest ainsast perekonnast ning keisri esivanemad on ka terve rahva iga üksiku perekonna esivanemateks. On selge, et sellistes tingimustes pidi ka tekkima erakordne ja ülimalt määrani tugev perekondlik liituvus. Ja seda liituvust mitte ainult ei hoidnud alal, vaid teda aitas veelgi rohkem ja rohkem

süvendada hiilgav, ühegi suurema kaotusega tumestamata ajalugu, mille katkematus lõpulikult määranud ka eelmainitud perekondliku liituvuse.

Võtame näite. Lugejad teavad, et kunagi ka Jaapanis valitses feodalismi aeg. Vürstid sõdisid omavahel, ja loomulikult — üks võitis, teine pidi kandma kaotust. Ent mida tegi see võidetu? Ta pööras oma võitjale sõnadega: „Mina algasin selle võitluse, seepärast terve süü langeb vaid minule. Luba mulle, võitja, seda tasuda piduliku eneseohverdusega, harakiiriga, ning sellega päästa oma rahvas, kellel pole ühtegi süüd.“ — Kas võib aga rahvas, kes omab sellise enastohverdava juhi, vaikida, kuuldes neid sõnu? Ühel häälel hüüdsid kõik: „Võtke elu meilt ja säästke meie vürst!“ Selline solidaarsus, selline valmisolek isiklikkude huvide ohverdamiseks võib leida aset ainult tugeva perekondliku liituvuse juures; alati ja igavesti puudub see seal, kus on rõhutuid ning kus veel võimalik olla rõhujatel.

Nüüd pean aga kas või mõne sõnagagi puudutama ka harakiiri kommet, sest olles Eestis, ma sageli olen kuulnud küsimusi selle kohta. Muidugi, surm ka meile pole kergem kui kõigile teistele inimestele. Kuidas siis otsustada selliseks raskeks teoks? Minu arvates ihu hävitamine on mõeldav ainult ja eranditult kõrgeima vaimu kinnitamise eesmärgil ja seepärast harakiiri võib leida aset ainult kahel juhul: esiteks — süü heakstegevamiseks või eneseohverdusena, ja teiseks — au kaitseks või jaluleseadmiseks. Sest meil

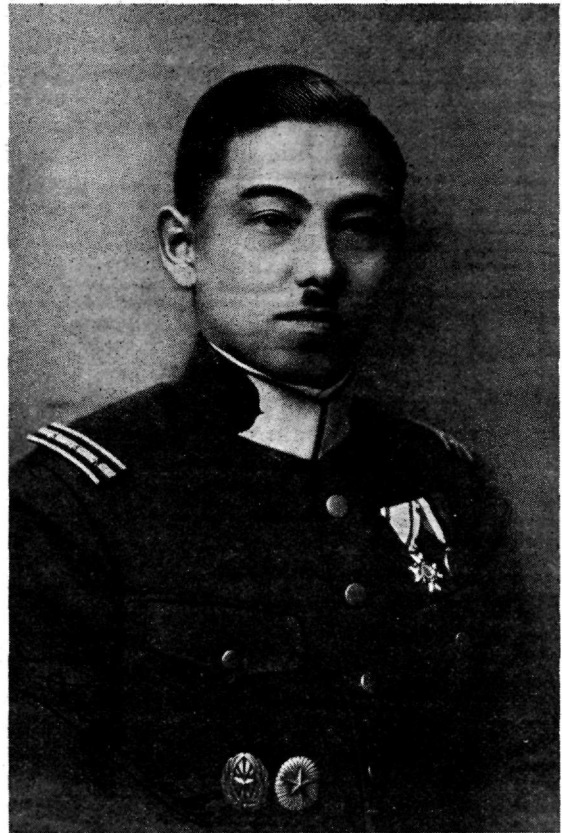
loetakse, et vangilangemine on suurim häbi, millega võrrelduna surm on kõrgeim au.

See on, milles avaldub Jaapani vaim kui tulemus sellest tihedast rahvuslikust liituvusest, mida ma eelpool kirjeldasin. Ja seepärast on arusaadav, et hiljutine troonipärija sündimine meil oli sündmuseks, mis südame põhjani puutus tervesse rahvasse, sest keisri perekond on meie ühise suure rahvusliku perekonna tsentrumiks.

Siiski see vaim mitte vähema selgusega ei avaldu ka terves Jaapani kultuuris. Kui sünnib laps, pole see sugugi ükskõik, kelle käel ta kasvab. Lihase ema rinnal tast võrsub tugev ja aus inimene; võõrasema juures aga tas võivad hääbuda ka kõik need head omadused, mida ta omas sündides. Võtkem näitena Hiinat. Kunagi seal valitses haruldaselt kõrge ja sügav kultuur, ent mida näeme seal praegu? Nelituhat aastat tagasi Hiinas oli oma dünastia, ühine rahvaga, siis aga algas laostumine ja võõraste võimuaeg. Seevastu Jaapan, sealsamas kõrval, hoidis alal nii oma dünastia kui oma kultuuri. Tõesti, ajalugu on kultuuri ema. Ja Hiina ajalugu on revolutsioonide ja riigipöörete katkemata ahel; seevastu Jaapani ajalugu sarnaneb armastava emale, kes kasvatab oma südamele kallist poega. Siit ka kõik vahed.

Ainult 70 aastat tagasi Jaapan oli Euroopa täiesti tundmata ja pole imestada, et ka praegu nii mõnigi vähemteadlik inimene loeb tema kultuuri mitte kõrgeks. Ma ei räägi tsivilisatsioonist, mis ka meil ajajooksul loomulikult areneb; ma mõtlen moraalselt, vaimset ja sisemist kultuuri ja arvan, et vaevalt kuskil teisel maal moraalne kultuur — iga rahva elu põhialus — kunagi seisis või seisaks kõrgemal kui meil. Tugenedes sellele kõigutamatule alusmüürile, Jaapan võiski võtta vastu ja kohandada oma oludele euroopa tsivilisatsiooni niivõrd lühikese ajaga ja selgeste, täiesti rahuldavate tulemustega. Hiina õppis Euroopat tundma tunduvalt varem ja kui tema edusammud selles suhtes on palju väiksemad, siis selle ainsaks põhjuseks on tema moraaltugevuse puudus.

Jaapani vaimu iseäraldus seisab selles, et ta meeeldi on võtnud omaks ja võtab ka edaspidi kõike head, kuid ka ainult head, vaatamata, kus ta seda ka ei leiaks. Ta omal ajal võttis Hiinalt vastu väga palju väga väärtuslikku, ent ta ei võtnud sealt ei revolutsiooniga ega mässusid. Ja ta tahab tänada oma endist õpetajat, aidates teda. See on väga tarvilik. Sest Konfutsiuse, hiina eetika rajaja, süsteem on seal jäänud tänaseni maksma ainult puht välise rituaali kujul, samal ajal kui Jaapanis selle süsteemi seesmine jõud on tunginud tervesse rahvasse. Loomulik see-

Lendur-kapten Tadamassa Shimanuki.

pärast, et ka Jaapani edasine areng peab liikuma pideva progressina kord võetud suunas, nimelt kultuurse ja moraalse täienemise teed.

Toetudes eelmainitud printsiipidele, avaneb võimalus selgitada jaapanlaste suhtumist neid ümbritsevale elule. Asi on nii, et jaapanlane ei loe end üksikolendiks, vaid vastutab — lahutamatuks osaks maailma üldises elus, mitte ainult ruumis, vaid ka ajas. Me pole ju põhjusest sündinud. Ei, kehastades jätkuvalt oma esivanemaid, me ühes sellega oleme oma järeltulijate põlvede vanemateks. Seistes seega mineviku ja tuleviku vahel, me ühest küljest oleme oma eelkäijate tahte ja päranduste täitjaks, teisest aga peame esinema vastutava eeskujuna järeltulijatele, andes neile alustoe nende eluks. Seepärast jaapanlane oma isamaale, mis on ühtlasi tema oma perekonnaks laiendatud mõttes, ei haletse anda oma elu, kuna lüüasaamine, moraalne nõrkuse tulemus, oleks ühtlasi kõigi tema esivanemate lüüasaamiseks ning kataks häbiga ka kõiki, veel sündimatuidki järeltulijaid. Võrreldes Jaapani kuulsusrikka ajaloo võimaliku rikkumisohuga on aga isikliku elu kaotus tühine pisi.

Siiski ei tule eelõeldust järeldada, et jaapanlane on lõpuni kiindunud vaid patriotismi tundes ja kõike muud ta hülgab. Seda mitte! Esivanemate seadus kirjutab meile ette humaansust kõige laiemas mõttes, ja see on üldine, mitte osaline printsiip, ning ta ei sõltu kitsast natsionalismist. Esivanemate seadus kirjutab ette mitte seista üksikult, vaid võtta osa maailma sündmustest. Ja seepärast Jaapan praegusajal on otsustanud päästa Mandžuuriat Hiina kahjutoovast mõjust ja rõhumisest ning panna seal maksma nii nende kui meie esivanemate seadused.

Paljude riikide politika jälgib isikliku tulu ja kasu eesmärke. See on nagu ring, mille suund alalõpmata muutub, ja mis, paremal juhul, pöördub tagasi oma algusesse. Jaapani politika pole selline. See kujutab sirgjoont ja säilitab vaid ühe muutmatu suuna; traditsioonide suund, mille pühitsenud aja konservatism, sest ainult selles ühes suunas võib esivanemate seadus kanduda põlvest põlve. Seepärast ka Jaapani politika on ühine ja muutmatu.

Ja kui see seadus vanasti kohustas haraikiiri kombe, mis praegu muudetud, siiski ka tänapäeval on võimalikud juhud, mis nõuavad kõrgeimat eneseohverdamist. Sest

sama esivanemate seadus kohustab iga üksikut seista tõe ja õiguse eest ka võrratu hulga teisitimõtlejate vastu. Ja ainult seepärast tundes selgesti, et konfliktis Rahvasteliiduga õigus jäi meie poole, me ei andnud alla rõhuvale enamusele, 46-le mitte küllalt informeeritud häälele, vaid lahkusime sealt ja loodame, et ajalugu, meie armastav ema, tõestab meie õiguse. Sest meie kultuuri põhisaluseks on ja jääb alatiseks: au ja õigus!

Ja nüüd, oma lühikese ülevaate lõppsõnaks tahan öelda veel üht. Jaapan oma territooriumilt ei ole suur. Tema sõjavägi ei mõju arvulise suurusega, ka tema relvastuste suurus ja hulk ei ärata hirmu. Ent ta omab ühe hinnalise asja. Üks miljon tema poegi on valmis iga hetk, vabatahtlikult ja kerge südamega, minema kindlasse surma oma Ema auks ja tema õiguse kaitseks, olgu see inimeselt juhitava torpeedo plahvatuse juures või langetades end koos lennukiga, mille koormaks pommid, mõnele raudteesillale. Mitte materjalseid väärtusi ei loe Jaapan oma suurimaks varaks; mitte füüsiline jõud pole päästnud Jaapanit vaenlaste kallaletungidest kõigi nende kolmekümne sajandi kestel, vaid see, mida keegi ja ialgi temalt võtta ei saa — ja see on *J a a p a n i v a i m*.

Algasime 17. omariikluse eluaastat.

Kogu Eestile, ta rahvale ja eriti kaitsevägele on 24. küünlakuu päev suureks paraadi päevaks, kus tehakse ülevaadet kaugemale ja lähemale mineviku elule ja tegevusele ning seatakse üles tulevikule suunatud soovid ja lootused.

Riigile oli möödunud eluaasta raskemaid, kus tuli meie rahval viibida korduvalt õige rasketes olukordades; oli isegi niisuguseid momente, kus oli õige raske leida lahendust kuidas talitada ja millist teed minna edasi. Kuid tänu meie rahva ettenägelikkusele, riiklikule küpsusele ja tema tasakaalukaile juhtidele algame uut eluaastat õiget rada käies ning kindla sihiga paremale tulevikule. Seda julgust annab meile see mõttekäik, mis on vallutanud Eesti rahvast äsja möödunud tähtpäeval — riigi 16. aastapäeval ühes kulduvõidula algega, suurima riigi ja rahva juhi K. Pätsi 60. sünnipäeval ja Vabadussõja ülemjuhataja, suurima Eesti rahva kangelase kindral J. Laidoneri 50 a. sünnipäeval. Need päevad näitasid, et Eesti rahvas austab ja oskab austada oma juhte, kangelasi ja mäles-

tada suuri riiklikke sündmusi — niisuguse rahva päralt on tulevik!

Vabariigi aastapäeval peeti üle riigi kõigis garnisonides kaitseväge paraade, mis meelitasid sündmuskohtadele käesoleval aastal eriti rohkesti rahvast; pidulikkust tõstis tunduvalt ilus päikesepaisteline ning pehmeõitu talveilm. Paraadile lisandusid rahvarohked jumalateenistused kirikuis ja rohkearvulised aktused linnades, alevikes ja teistes suuremais keskuses. Kogu vabariik oli lipuehtes ning meie sini-must-valge lipp lehvis isegi väljaspool Eestit.

Pealinnas võttis vastu meie suurparaadi Vabadusplatsil Riigivanem K. Päts. Paraadist võtsid osa aukülalistena valitsuse liikmed, välisriikide saadikud ja kaitseväge esindajad ja kõrgemad kaitsevaelased ja riigiametnikud.

Pärast mehhist tervitust Riigivanem pöördus kõnega paraadist osavõtivate väeosade ja paraadi jälgima tulnud rahvahulkade poole järgmise kõnega:

„Jälle on möödunud üks aasta sellest ajast, kui me viimati siia kokku kogunesime oma riigi sünnipäeva puhul. See aasta möödus välispoliitiliselt rahu. Meie välispoliitiline taevast on selge ning meil pole mingisuguseid tüliküsimusi oma naaberriikidega. Kuid raske oli möödunud aasta majanduslikult. Tuli kogu jõuga jätkata võitlust kriisiga. Siiski võime oma rõõmuks tunnustada, et ka majanduslikul alal on olukord nii riigi kui ka eramajanduses kergemaks läinud. Ühes sellega on ka meie inimeste meeleolu paranenud.

Tähtsamaks sündmuseks oli möödunud aastal meie riigikorra uuenduse lõpuleviimine. See teostati rahulikult teel rahvahääletuse kaudu. Nüüd seisavad meil ees tähtsad valimised. Mina sooviksin, et ka need mööduksid meie riigis rahulikult ja meie riik lõplikult uuele riiklikule korrale üle läheks rahulikult teel. Loodan, et see kangelaslikkus, mida eesti mehed üles näitasid Vabadussõjas ja riikliku iseseisvuse kättevõitmisel, saab edasi kestma. Kui keegi tahab meie riigi rahulikuks korda rikkuda, siis annab uus põhiseadus riiklikule võimule küllaldaselt võimalusi igat rahu-rikkujat tema õigele kohale tagasi kutsumiseks.

Meie kõige suuremaks varaks on meie riik. *Temale tahame elada, pühendada kogu meie jõu ja tahtmise. Meie riigi ja meie rahva õnn on meie õnn ja rõõm!*

Vabariigi aastapäeva esimesel tunnil anti edasi raadiokõne kindral J. Laidonerilt keskoelse tervitusena vabariigi sünnipäevaks. Vabadussõjajaegne ülemjuhataja märkis üldjoontes oma tervituskõnes järgmist:

„Täna pühitseb Eesti oma 16-aastast riiklikku sünnipäeva. Meie riigi sünd on olnud rahva elu kõige raskem ja traagilisem ajajärk. Maruhoona käisid meist üle enamline revolutsioon, saksa okupatsioon ja vaenuliste vägede kallaletung. Soome abijõududega suutsime siiski pealetungi pidurdada ja maa vaenlastest puhastada. Vabanemine võõra ikke alt paistis ootamatu imena.

Nüüd võime juba tolleaegsetele sündmustele teatava hinnanguga tagasi vaadata. Peab tunnustama, et meie rahva ajaloos ei leidu tähelepanavamat sündmust Vabadussõjast, mis võimaldas meile riikliku iseseisvuse. Pikkade aastakümnete jooksul valmistas rahvas selleks ette. Läbi ärkamisaja rahvusliku ja majandusliku tõusu jõudsimine 1918. aastaks küsimuse ette, kas võidelda või alla anda. Leidus neid, kes julgesid otsustada võitluse kasuks.

Paljud rahva paremad pojad langesid iseseisvuse mõtte teostamisel, kandsime raskeid

majanduslikke ohvreid, aga saavutused olid siiski suuremad kui keegi ette julges arvata. Vaevast võiksime uskuda, et saatus seda veel teiskordselt meile tulevikus oleks võimaldanud.

Mõnekümne aasta pärast varisevad mulda viimased vabadusvõitlejad, kes tulid on kannud meie rahva hinge. Sellepärast peame hoolitsema, et Vabadussõja vaim nende kadumisel meie keskelt ei kustuks. Aeg on käes selle eest hoolitseda. Meil pole veel monumenti Vabadussõja kui terviku mälestuseks. Selle monumendi püstitamiseks on vabariigi valitsus lubanud loterii. Iga kodaniku kohuseks oleks loterii kaudu ilusale ettevõttele käed külge panna. Samuti peab teostuma ka teine kavatsus — suurema rahvusliku pargi asutamine Sõjamäele. Sel teel jäägu mälestus Vabadussõjast püsima, kuni püsib meie riik ja rahvas.

Täna peame järeldusi tegema ka tuleviku jaoks. 16-aastane inimene on alles poisike või noor tütarlaps. Riigi kestus aga ületab kaugelt inimese eluea. Seepärast peame tunnustama, et riiklikus elus oleme alles lapseseeas. Ning nõuame riigilt rohkem, kui ta meile anda suudab. Lühikese aja jooksul põlnud meil võimalik mägesid ümber pöörata. Ei saa meie ka salata, nagu poleks me vigu teinud. Kuid 16-aastase riigi elu on selleks liiga intensiivne olnud, et kõike otsustada pikema kaalumise järele. Ometi oleme kõigele vaatamata rohkem kätte saanud, kui kunagi võisime loota.

Oma edaspidises elus peame kätte leidma kõik senised vead ja julgelt nende parandamiseks asuma. Mida järjekindlamalt tegutseme, seda parem meie riigi arengule. Kui meil leidus mehi, kes õieti oskasid hinnata olukorda riigi sündimisaegadel, siis võime julgesti öelda, et neid ka tulevikus leidub. Vanade asemele astuvad noored. Uus generatsioon kasvab tugevam kui vana ja võib mõndagi ettevõtet vanadest paremini teostada. Seepärast võime kindlasti oma tuleviku vaadata.

Sünnipäeval soovitakse igale juubilarile õnne ja seda teeme ka oma riigile. Tegutseme praegu murranguajajärgus põhiseaduse muutmise tõttu. Kui paneme nüüd maksma senisest erineva korra, siis ei eita me sellega mineviku tööd, vaid elame lootuses saavutada veelgi paremaid päevi. Seepärast soovim kõigile julgust ja edu edaspidises töös.“

Võttes kokku kõiki mõtteid, mis valdasid rahva meeli paraadidel, aktustel ja kultuurnädala puhul peetud kõnedel, võiksime resümeeida, et ükski kodanik ei peaks halvustavalt eitama riikliku iseseisvuse

tähtsust meie eluavalduste arendamises. On loodud tõesti hulk lisaväärtusi kõigil aladel. Visa tööga on eesti rahvas jõudnud elutsemisest elamiseni. Ei tohiks olla erilist põhjust kaotada eluusku, loovutada lootust

paremasse tulevikku, halvata teojõudu tühise halisemisega, vaid arenevas rahvas peab juurduma hoog, aktiivsus, elujõud... Just eriti tänapäeval ei tohi meie enestele näida nii väikestena, vaestena, jõuetutena:

A. La—.

Riigivanem K. Pätsi 60-aasta sünnipäeva pidustustest. *Suured austusavaldused.*

Juubilarile annetati Püha Laatsaruse suurrist ketiga.

Riigivanem K. Pätsi 60-aasta sünnipäev kujunes, seda oli eriti märgata pealinnas, kogu riigi suurpäevaks. Pealinnas, teistes keskustes ja kõigis koolides koos riigi aastapäevaga peeti aktusi, kus kriipsutati alla juubilaril elutöö tähtsust Eesti iseseisvusele, selle kättevõitmisele, kaitsmisele ja alalhoidmisele. Toonitati tema suuri teeneid Eesti riigi rajamisel ja Eesti iseseisva elu korraldamisel.

Auavaldused algasid juubilarile tema sünnipäeva hommikul kell 8, millal käisid sünnipäevalast üles laulmas Tallinna pedagoogiumi õpilaste laulukoor ja „Estonia“ ooperilauljate dopeltkvartett. Kella 9-st peale algas Toompea lossi rohkearvuline õnnesoovijate voolamine. Esimesena soovis õnne Vabariigi Valitsus, andes üle auaadressi ja albumi. Sellele järgnesid seltskondlike organisatsioonide ja juubilaril isiklike tuttavate õnnesoovid. Auaadresse toodi mitukümmend, samuti rohkesti kingitusi; nende hulgas rohkesti lillekorve ja väärtuslikke mälestusesemeid. Anti üle ka maailma vanim aumärk: Püha Laatsaruse suurrist ketiga. Seda aumärki antakse ainult silmapaistvamatele ühiskonnas ja politikategelastele, kellel on inimsoo hädade ja viletsuste vastu võitlemises suuri teeneid. Soome saadik andis üle Helsingi ülikooli üliõpilaskonna Savo osakonna kuldmärgi ühes korporatsiooni värvipaelaga. Kell 1100 ilmus juubilarile õnne soovima diplomaatlik korpus, tuues ühise kingitusena määratusuure lillekorvi. Kell 1200 sõitis Riigivanem „Estonia“ kontsertsaalis tema auks korraldatud aktusele. Kontsertsaal oli rahvast puupüsti täis. Aktustest võtsid osa juubilaril perekonna liikmed, Vabariigi Valitsus täies koosseisus, diplomaatlik korpus, kõrgemad kaitsevälased

ja riigiametnikud, seltskondlike organisatsioonide esindused j. t. aukülalised.

Esimese kõnelejana asus kõnetooli Pätsi sünnipäeva korraldava toimkonna esimees kindral A. Tõnisson. Ta peatus ajalooliste silmapilkude juures, mis seoses juubilaril isikuga. Meie ajaloo võidulahingut alustas meie tänane juubilar. Raske oleks viimase kolmekümne aasta jooksul märkida suuremat sündmust, millest poleks võtnud osa tänapäeva juubilar, poleks olnud teenäitajaks ja juhiks. Isamaa ülesehitamise küsimusest tegi ta omale eluküsimuse. Lõpuks palub kõneleja võtta juubilaril vastu korraldava komitee nimel südamlikumad õnnesoovid. Järgneb koorilaul Meestelaulu seltsi koorilt.

Järgmisena asub kõnetooli haridus- ja sotsiaalminister K a n n: „Oleme rõõmsad, et saame täna siin kohas, kus toimunud suurema tähtsusega kodumaa sündmused, näha ja tervitada Konstantin Pätsi tema 60 aasta sünnipäeval. Ühine on meie kõigi arvamine, et juubilaril on ühiskonnale palju annud ja palju töötanud meie rahva kasuks. Meie lugupeetud juubilaril on olnud selle töö juhiks ja eestvedajaks, võttes juhtimise oma kätte ka rahva raskemal silmapilkudel. Rahva huvid on olnud temale juhiseks ja teenäitajaks. Edasi puudutab kõneleja juubilaril raskemaid elusilmapilke, millest K. Päts on alati tulnud välja võitjana, jäädes optimistiks ka ilmavaastelt.

Raske oleks loetella neid asutusi ja organisatsioone, mis loonud tänane juubilaril. Nende tippsaavutis: on aga meie iseseisv Eesti. Raskeim hetk tema elus oli see, kus temal tuli otsustada, kas olla või mitte olla, kas astuda vastu sissetungivatele enamlastele hulkadele või alistuda neile. Meil polnud

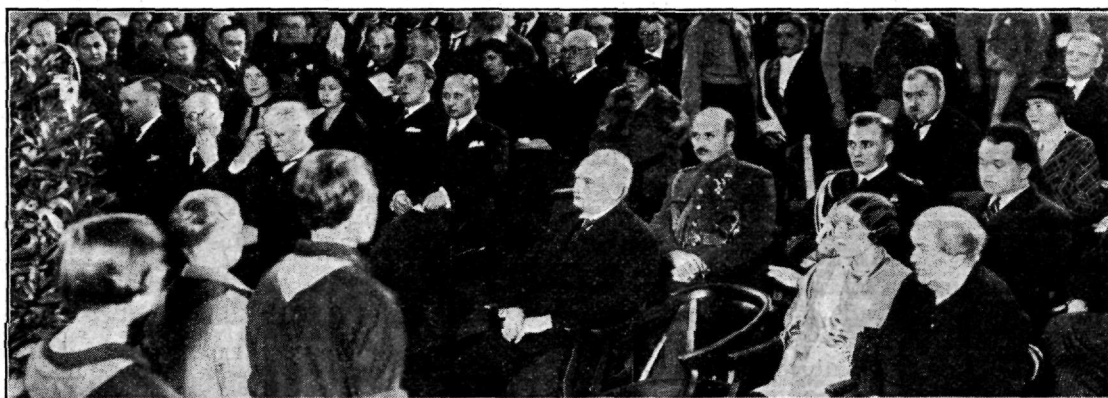
jõudu ega võitlustahet. Meeleolu oli kõikuv. Ühed pidasid võitlust võimatuks, teised asjatuks, kolmandad ootasid enamlaste salkasid kui päästjaid.

Siis lõi Konstantin Päts rusikaga vastu valitsuselauda ja lausus: Mingit kokkulepet, vastu jõu ja relvadega. Meil on õigus vaba rahvana vabal maal elada. Kõik vastu orjuse ja viletsuse kandjaile. Alea jacta est — liisk on langenud. Selle otsuse tähtsust oskame hinnata meie iseseisva Eesti vabad kodanikud kõik. Vaadates juubilarisiklike kannatuste rida, paistab silma tema vaimu suurus. Temal jätkub optimismi, kangekaela ja selget pead. Rahva huvide kaitsmine on Konstantin Pätsi perekonna veaks.“

nud sinna sammuma, siis ei ole see tee sugugi kerge ega sirgjooneline. Kuid — raskuste läbi kõrguste poole! Sarnane teekond on kaasatõmbav ja huvitav. Kui meie ees oleksid ainult tasased ja sirged teed, siis ei oleks võitluse rõõmu. Mehe ülesanne on rind raskustele vastu seada!

Olen kuulnud nii palju kiidusõnu tänasel aktusel ja see teeb mind kurvaks koguni, sest meenub vanasõna: „surnutest ei räägita muud kui head“. Kas see ei ole siis üks matuste eelproov. Kuid samas tärkasid mul trööstimõtted. Tavalisti kallatakse kõik esimest korda ekvaatori ületajad reisijad veega üle, ja mõtlen, et praegu on minu ekvaatorist ülejõudmise punkt.

Tahan lubada, et ma ei ole veel vanakeste

K. Pätsi 60-aasta sünnipäeva aktus „Estonia“ kontsertsaalis 23. 02. 34.

Eriti pidulikuks kujunes aktusel K. Pätsile tema sünnipäevaks koostatud koguteose üleandmine. Selle üleandja ütles: „Väga paljude seltskondlike organisatsioonide poolt otsustati Teile, kui Eesti riigi ja rahva suurele juhile, Teie 60-aastaseks sünnipäevaks koostada ja pühendada koguteos, mis sisaldab Teie kaasaeglaste mälestusi Teie suurest tööst Eesti rahva ja meie riigi kasuks.“

Sellele järgnesid tervitused. Esimesena kõneles vabariigi valitsuse nimel välisminister J. Seljamaa. Selle järele Riigikogu esimees, Kaitseminister kindral P. Lill, kindral Roska, pr. Raamot, kodutütar, noor poisike, Vabadusristi kavaleride keskjuhatuse esimees kindral J. Laidoner ja väga palju teisi. Kõigi tervituste ettekandmine kestis umbes kaks tundi. Nende lõppedes astus juubilar ise kõnetooli. Teda võeti vastu suure aplausiga ja rahvas tõusis püsti. Ta kõneles tänuks:

„Inimese elütee ei ole muud kui pikaldane mäkke ronimine. Tipud paistavad nii ligidased ja kättesaadavad, kuid kui oleme haka-

seisusse astunud. Tahan seda vanakese auhitlit pärida alles siis, kui sulgen silmad. Senikaua tahan aga lõpuni noor olla.

Lubage mul puhtsüdamlikult kõiki tänada, kes mind on austanud. Eriti välisdiplomaate. Nende tervitusi ei võta ma isiklikuna, vaid kui austusavaldust ja tunnustust kogu meie riigile.

Minu südamlikud tervitused on määratud peamiselt noortele, kes siinsel aktusel isegi algatanud on oma avaliku elu tegevust.“

Riigivanema kõne lõpeb tormilise kiidus avaldusega. K. Päts surub diplomaatide kätt.

Lõppsõnas kindral Tõnisson ütleb, et olgu aktusel ettetoodud sõnad vähemalt moraalseks tasuks Riigivanem K. Pätsile ta töö eest Eesti heaks. Jõudu edasi!

Aktusele järgnes kella viie-tee Kadrioru lossis, kus juubilar võttis vastu umbes 400 külalist.

Riigivanem K. Pätsi sünnipäeva pidused lõppesid õhtul Ohvitseride kogu poolt korraldatud banketiga Ohvitseride kasiinos,

kuhu oli kogunenud õige rohkesti külalisi, peamiselt kaitsevaelasi üle kogu riigi, valitsuse liikmeid ja kõrgemaid riigiametnikke. Kindral Jonson Ohv. kogu esimehena teavitab Riigivanemat kui kaitseväe kõrgemat juhti ja tuletas meelde ta teeneid Eesti kaitseväe loomises ja juhtimises ja avaldas kogu Eesti kaitseväe nimel lootust, et lugupeetud juubilar veel kaua võiks püsida juhi kohal. Riigivanem K. Päts oma vastuses kinnitas, et temale Eesti kaitsevägi on olnud alati südamelähedal ja kui endine ohvitser tunneb ta end alati kodus kaitsevaelaste keskel. Riigivanema arvates on kaitsevägi sagedasti unustusse jäetud, kuid edaspidi riigikaitse huvides tuleb luua kaitseväele soodsamad tegutsemistingimused ja eeskätt parandada ohvitserkonna majanduslikku seisukorda. Koosviibijate poolt hüüti Riigivanem K. Pätsile neljakordne „Elagu!“. Riigivanem lauskus külaliste keskelt kesköö paiku.

Meie suure rahvajuhhi sünnipäeva pühitsemine äratas tähelepanu ka väljaspool Eesti piire. Seda kinnitavad alljärgnevad tervitusgrammid välisriikide peadelt:

*

Südamest osa võttes Teie Ekstsellentsi 60-aastasest sünnipäevast, on minul soov Teile üle anda kõik head, ülimad, pühad ja muud soovid, et võiksite pühendada kogu oma jõu rahvale, keda juhite.

Püha Isa Pius IX.

*

Pidu puhul, mis aset leiab Teie Ekstsellentsi 12 lustrumi (viisaasta-järkude) täitumisel, mille kestel Teie väsimata töötanud oma maa kasuks, üles näidanud nii palju enesesalgamist ning mis olnud täis edu Teie avalikus elus, palun Teid vastu võtta minu väga südamlikud õnnesoovid.

Ma loodan ja usun kindlasti, et rea pika aastate kestel veel saatus jätab Teile selle noorusliku tahtejõu, mis Teie juures tuntud, et võiksite jätkata oma poliitilist tegevust, mis Teie maale õnnistuseks olles tuleb kasuks ka ikka lähedamaks ja tihedamaks kujunevale Läti-Eesti liidule.

Albert Kviesis.

Palun Teie Ekstsellentsi vastu võtta sünnipäevaks minu soojemad tervitused ja südamlikumad õnnesoovid.

P. E. Svinhufvud.

*

Teie Ekstsellentsi 60. sünnipäeva ja Eesti iseseisvuse aastapäeva pühitsemise õnnelik ühtesattumine võimaldas mulle ühendada soove, mis minul Teie Ekstsellentsi isiklikuks õnneks nende soovidega, mis koos Poolaga hellitan selle rahva heaks käekäiguks, kelle õnneks Teie Ekstsellents oma elutööga nii palju on korda saatnud.

Ignace Moscicki.

*

Teie Ekstsellentsi 60. sünnipäeva puhul palun vastu võtta minu kõige otsekohesemad ja südamlikumad soovid Teie isiklikuks õnneks kui ka tööks, mida saadate täide riigimehena oma maa suuremaks hüveks.

Antanas Smetona (Leedu).

*

Teie Ekstsellentsi 60. sünnipäeva õnneliku sündmuse puhul palun vastu võtta minu kõige soojemad õnnesoovid, millega kogu Ungari rahvas ühineb.

Horty, Ungari Regent.

*

Eesti iseseisvuse 16. aastapäeva puhul saadan Teile minu kõige soojemad soovid, mis ühes kogu Tšehhoslovakkiaiga hellitan Teie isamaa heaks käekäiguks. Samuti saadan Teile minu isiklikud õnnesoovid Teie Ekstsellentsi 60-daks sünnipäevaks.

T. G. Masaryk.

*

Lõpetades meie lugupeetud juubilar sünnipäeva pühitsemise kirjeldust peab tähendama, et meie rahvajuhht K. Päts on leidnud oma rahvalt väärilist austamist ja ta võib rahuldustundega vaadata tagasi oma suurele riigi- ja rahvatööle, mis on leidnud tähelepanu isegi kaugemal Eesti piiridest. Soovime veel kord oma armsale juhile veel paljuiks aastaiks jõudu, õnne ja tervist tema suure töö jätkamiseks oma riigi ja rahva kasuks ja eduks.

A. La—.

Vahekohtu tegevus

lahingupildi kujundamisel ja tulemõju arvestamisel. *)

N. Vene vaateid vahekohtu tegevusele lahingupildi kujundamiseks.

Järgnevad N. Vene vaated vahekohtu tegevusele on väljavõtted 1932. a. ilmunud „Posobie po organizatsii i provedeniju otrjadnõh utšeni i manevrov“, milline on määratud katsetamiseks Ukraina s/v ringkonnas 1932. ja 1933. a. Juhendi alusel teostatud katsete tulemused pole veel kajastunud N. Vene literatuuris seesugustena, et neist võiks teha konkreetse kokkuvõtte, kuid antud juhused lubavad siiski teha järeldusi lahingulise väljaõppe suunast, mõttemõlgutust sel alal ja vahekohtu ettevalmistusest ning vahekohtule ülesseatavaist nõudeist.

Vahekohtu ülesanne muuseas on:

- õppustel ja manöövritel puuduva lahingumulje ja mõju esiletoomine niipalju kui see on võimalik,
- osavõtivate poolte relvade ja väeüksuste ning nende allüksuste lahingujõu ja tulemõju esiletoomine.

Nende ja teiste ülesannete täitmiseks seab juhend üles nõude vahekohtunikkude eriliseks ettevalmistamiseks. Viimast ei saavutata mitte ainult juhatuselt korraldatud arutluste kaudu ja maastikul teostatud õppustega, vaid iga aasta paremate juhtide hulgast tuleb valida välja teatud vahekohtunikkude kaader, kes teotsevad eriteadlastena oma alal.

Kuidas täidavad vahekohtunikud oma ülesannet lahingupildi tõetruu kujundamise alal?

Vähemate üksuste õppustel, kuni kompani teotsemisel ühel poolel, milliste eesmärgiks on peamiselt reavõitlejate ja noorema juhtkonna õpetamine ning teering — lahinguväli kujundatakse nii nagu see on tegelikult sõjas. Selleks on vaja:

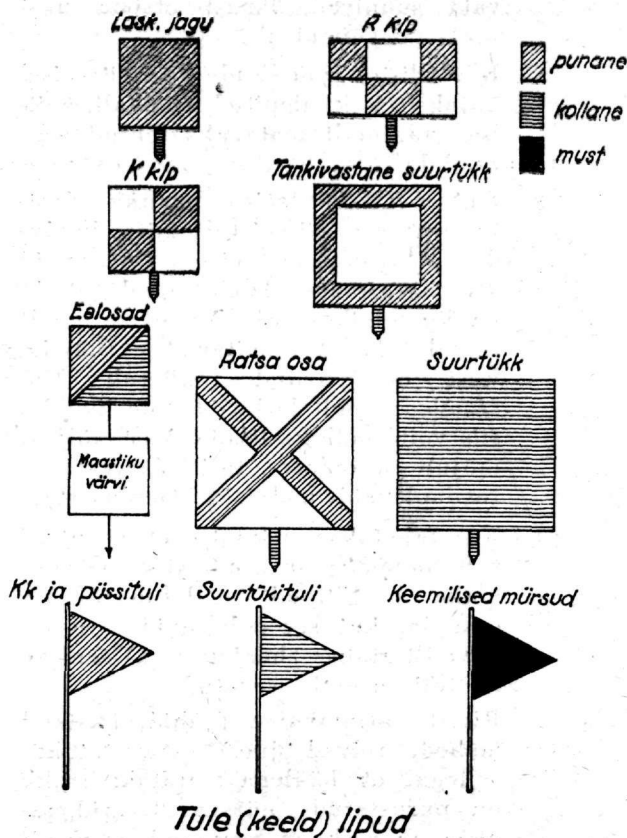
- kujutada raskete relvade pauksid, näidata mürskude langemise ja lõhkemise asukohti;
- jalaväe relvade kuulide vingumist ja langemist;
- haavatute, surnute ja gaasiga mürgitatute asetumist lahinguväljal, eriti neid, kes ei kohanenud maastiku-

le, ei moondunud ega kasutanud gaasitorbikuid;

- näidata õieti paigutatud ja kasutatud vaenlase kui ka enda rügemõju;
- ette öelda vajaduse korral vastutegevusi vaenlase tulele ja muudele ettevõtetele;
- juhtida tähelepanu vajaduse korral vaenlase tule nõrgenemise momentidele, maastiku kasutamisele jne.

Näiteid eelmainitud vahekohtu ülesannete teostamisvõimaluste kohta:

1. Suitsu või paukpommikestega ja „keeldlippudega“ (v. joon. nr. 3) märkida, et selle või teise grupi pihta on avatud tuli. Neid märkimisi peab tundma iga reavõitleja ja juht ning nende põhjal mõistma avatud tuleviisi, millest omakorda peab järeldama edaspidise teotsemisvõimaluse. „Keeldlipud“ ei tähenda täielikku edasiliikumise võimatust,

*) Vt. „Sõdur“ nr. 7/8 s. a.

Joon 3.

Soome kadetikooli 15. aastapäeva puhul 28.01.34.

28. jaanuaril s. a. pühitses Soome kadetikool oma aastapäeva ja ühtlasi 15. aasta juubelit. Samal ajal veetis aastapäeva ka Soome Valge kaart. Pidustused, mis algasid palvega, peeti Kaardi maneesis, kus viibis ka vabariigi president Svinhufvud, sõjamarssal Mannerheim, kaitseminister, sõjaväe ülemjuhataja ja teised kõrged võõrad.

Pildil kadetid pidustuste algul, Soome vabariigi presidendi eest möödamarssimisel.

vaid sunnivad üksust otsima uusi teotsemisvõimalusi,

2. Keemiliste mürskude tarvitamisel antakse kokkulepitud signaali, mille varemalt teatavaks tehtud väeosadele.
3. Kui soovitakse seisma panna edasiliikuvat osa, siis ei tule mitte karjuda, et „rühm ei pääse edasi“, vaid see märgitakse „keedlippudega“ ja paukpommikestega. Vaenlase poolt antud lasud näitavad suunda, kust on päritud tõkketuli. Kui vaenlase poolt laskusid pole kuulla, siis võib häälega lisada, kust küljest mõjub vaenlase tuli (arvestades teadaolevaid andmeid vaenlasest).
4. Kui tahetakse näidata, et vaenlase tuli on maha surutud, siis võetakse maha „keedlipud“ pealetungiva osa eest ja, kui see pole muidu arusaadav, lisatakse häälega: „Vaenlasekk tuli on maha surutud.“
5. Rivist väljaviimine (juhid, üksikud mehed, relvad jne.) saavutatakse sellega, et häälega teatakse: „kk on purustatud mürsuga,“ „rühmaülem on raskesti haavatud granaadi killuga“ jne.

Rivist väljaviidud inimesed, relvad jne. jäävad oma kohtadele, pöördudes näoga oma vägede poole. Pealetungivate osade edasiliikudes kogutakse nad hiljem kokku, või kaitsetegevusel lahingu või õppuse vaheajal sünnib koondamine.

Eelmainitud näidete järgi vahekohtu teotsemisel osad peavad omandama küllalt veenva lahingupildi ja juhid oma ettekandeis peavad vältima väiteid: „vahekohtunik ei luba,“ või „vahekohtunik viis rivist välja“ jne. Juhid peavad ettekandeis märkima sisulist põhjust, nagu: „vaenlase tõkketuli pidurdas edasiliikumise,“ „keemiline kork (gaasitatud koht) sunnib pöörduma paremale,“ „jagu on hävitatud vaenlase rk tulega“ jne.

Õppustel suuremate osade koosseisus (manöövritel) kasutatakse reavõitlejate ja noorema juhtkonna õpetamiseks üldiselt eelkirjeldatud meetodit, kui see kuulub õppuse (manöövri) eesmärkide hulka. Vahekohtu tegevus keskmise ja vanema juhtkonna suhtes on veidi teislaadne. Siin ei piirdata lahingumüra kujundamisega ja kaotuste märkimisega, vaid muudetakse olukorda täiendavate andmetega ja juhatusele määratud uute ülesannete pealepanekuga.

Lahingupildi kujundamise üksikasju.

Tuled märgitakse „keeldlippudega“ ja paukpommikestega, kusjuures mahavisatud pommike märgib granaati, kuna õhkuvisatud — šrapnelli. Tule intensiivsust märgitakse rühma või kompani suhtes:

- keskmine tuli — iga poole min. kestes üks lipp ja paukpommike,
- tugev tuli — iga poole min. kestes kaks lippu ja paukpommike,
- tõkketuli — iga poole min. kestes kolm lippu ja paukpommike.

Keskmise tulega on hüpped võimalikud gruppina kuni jao suurus; tugeva tule juures — üksihüpped, kuna tõkketule juures hüpped teostamatud.

Inimeste kaotused olenevad hüppe kiirusest ja hõredusest, kusjuures võib arvestada kuni 500 m kauguseni 1—2 inimest jao peale või 3—4 inimest rühma peale. Kaugustel 200 m ja lähemal lahtiselt peatunud jalaväe osal kaotused 1—2 inimest jaost või 3—4 inimest rühmast.

Rk 500 m kauguselt viiakse rivist välja ühes 50% meeskonnaga, kui nad liiguvad edasi sammu või on sattunud jalaväe esijärku, kaugusel 200 m, kui rk paikneb lahtiselt või liigub rünnakule ühes jalaväega.

Hajutatud jalaväe pommitamisel ja tulistamisel lennuväe poolt kaotusi ei anta. Koondrivis liikuvale jalaväele, kellel on organiseeritud õhukaitse, lennukite rünnakul anda kaotusi kuni 5%, kuna organiseerimata õhukaitse korral kuni 20%.

Gaasimürskude või -rünnaku korral antakse kaotusi vaid siis, kui ei panda pähe gaasitorbikuid.

Ratsaväe kaotusi arvestatakse:

- hobune viiakse rivist välja ühes ratsanikuga;
- 800 m ja lähemalt kauguselt avatud tugev- või tõkketuli viib välja nagu jalaväes 500 m kauguselt;
- lennuväe rünnakul — kaotused nagu jalaväes;
- maapealse vaatluse eest varjatud hobused ühes hobusehoidjatega kaotusi ei kannu. Lennuväe rünnakul ilma õhukaitseta kaotused 15—20%; organiseeritud õhukaitsega — 5%. Rünatud ratsaväge ei saa kasutada 30 minuti kestel.

Soomusmasinad viiakse rivist välja:

- iga masin, mis satub tankivastase suurtüki ette 300—500 m kauguselt;
- iga masin, mis satub rügemendi või diviisi suurtükiväe või patarei ette 800 m kauguselt, kui on tegemist otsesihimisega;
- iga 1 minut peatunud masin, millist tulistab otsesihimisega 1—1,5 km kauguselt patarei;
- 80% masinaid kaudse sihtimisega ettevalmistatud tõkketule alla satumisel.

Lennukeid normaalselt rivist välja ei viida, väljaarvatud niitevlennu korral, kui väeosa õhukaitse on teadlik lennukite lähenemises. Kaotused võivad olla kuni 20%,

(Järgneb.) J. M.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Õhu- ja gaasikaitse alarm Varssavis.

1. Üldine meeolelu ja ettevalmistused.

16. novembril 1933. a. korraldati Varssavis õhu- ja gaasikaitse alarm. Õhu- ja gaasikaitse ettevalmistused algasid juba nädalaid enne ning LOPP (Poola õhu-gaasikaitse Liit) kutsus üles Varssavi elanikke alarmi tõsiselt võtta ning ennast korralikult ette valmistada. Peeti propaganda loenguid, selgitati gaasimaskide omandamise tähtsust, demonstreeriti gaasikaitse filme jne.

LOPP'i korraldusel on igas majas organiseeritud õhu- ja gaasikaitse komiteed, millede ülesandeks on maja elanikele selgitada gaasikaitse vajadust ning gaasikaitse tegelik korraldamine majas. Propaganda andis häid tagajärgi, mis on näha juba sellest, et viimase kahe nädala jooksul enne alarmi olid LOPP'i kauplused mitu

korda gaasimaskidest tühjaks ostetud. Osteti maskid tervetele perekondadele, isegi teenijale. Varssavi ajaleht „Kurjer Poranny“ kirjeldab humoristlikus toonis seda askeldamist, mis leidis aset gaasimaskide kauplustes enne gaasikaitse päeva. Instruktorid annavad vahetpidamata seletusi ostjatele, ning sellejuures tuleb muidugi vastata tarvitajate kõigile küsimusile, mis tihti õige omapärased. Nii näiteks küsib üks naiskodanik, kas ei ole alarm vaid tõelise sõja alguseks varjatud kujul, ning üks vana daam pahandab maski ostes — milleks üldse kodanike gaasiga hirmutatakse. Vanal heal ajal sarnaseid asju kunagi ei olnud! Kõlke peab rahuldama kannatlik instruktor, isegi neid daame, kes pahandavad, et gaasimaskid rikuvad ära soengu.

2. Eelkorraldused.

Võimalike õnnetuste ja kuritegude ärahoidmiseks alarmi ajal andis Varssavi politsei järgmised korraldused liikumise korraldamiseks ning julgeoleku tagamiseks;

1. Alarmi signaale kuulates sõidavad kõik sõidukid ühe poole ratta paariga kõnniteede, pidades oma vahel vahet umbes 5 m, ning autod annavad üldise alarmi signaali toetamiseks signaale 10—20 sekundi jooksul.

2. Kitsastel tänavatel sõidavad kõik sõidukid paaris maja numbritega tänava poolele, sõidusuuna peale vaatamata, ning jäävad kõnniteele peatama ühe poole ratta paariga, pidades oma vahel vahet umbes 5 m.

3. Tänavatel, kus liigub tramm, tuleb vaba hoida 3 m laiune sõidutee. Kui tänava kitsuse tõttu sellist vahet ei ole võimalik pida, tuleb sõidukitel sissesõita põiktänavatesse ning seal peatuda.

4. Kõikide majade sissesõidud tuleb vabade-na hoida. Väravad peavad olema kinni, kuid lukustamata.

5. Alarmi ajal jääb tramm liikumine seisma. Kõik trammid püüavad seisma jääda pöörangu-te läheduses, nendest umbes 10 m kaugusel. Alarmi signaaliks katkestatakse trammil vaguneis vool 2 sekundiks ning peale selle antakse voolu veel 3 minutiks. Selle 3 minuti jooksul peavad sõitjad vaguneist lahkuma. Konduktorid ja vagunijuhid panevad gaasimaskid ette. 10—20 sek. jooksul annavad trammid oma keldadega vahetpidamata alarmi signaali.

6. Jalakäijad ei tohi tänavatel viibida isegi gaasimaskides. Erand on tehtud vaid ajakirjanikele, kes võivad igal pool vabalt liikuda.

7. Õise alarmi ajal tuleb kõik tuled kustutada, aknad nii hästi katta, et valgus väljapoole ei paistaks. Kõik maja valgustatud numbrid tuleb katta pealtpoolt. Tänavatel ei tohi suitsetada.

8. Alarmi ajal sulgeda kõik kauplused ja ärid. Samuti sulgeda korterite uksed; politsei soovitas varguste ärahoidmiseks võõraid isikuid korteritesse mitte lasta.

9. Kinod ja teatrid töötavad alarmi ajal normaalselt.

Lennupommide lõhkemisi markeeritakse suitsu raketite lõhkemistega, ning suitsuküünalde põletamisega markeeritakse tulekahjusid. Degaseerimise alla kuuluvad ning yperiidiga mürgitatud alad tähendatakse tumevedeliku loikudega. Iga kodanik, kes säärast loiku enne degaseerimist puudutab, loetakse mürgitatuks ning viiakse haigemajja.

3. Alarm!!!

16. novembri hommikul on liikumine Varssavi tänavatel harilikust palju vaiksem. Elanikud ootasid teatud närvilikkusega alarmi algust. Kell on juba 9, kuid alarmi signaali ei ole. Tänavatel kõvendatud politseipostide ahel. Väeosad ja LOPP'i liikmete salgad marsivad vaksali ja postipeavalitsuse hoone suunas. Tänavatel seisavad ja sõidavad sanitaar- ning gaasikaitse autod. Trammid sõidavad tühjalt. Konduktorid ja juhid on varustatud gaasimaskidega.

Kell 9.56 kuulub esimene alarmi signaal. Hundavad sireenid, lõövad kiriku kellad, möirgavad lugematute autode signaalid, helisevad trammikellad. Uulitsatel tekib väike paanika, kuid viie minuti pärast on politsei seisukorra pemeheks. Hilinenud jalakäijaid juhitakse lähemas

se gaasivarjendisse, politsei ning kõik väljasviibijad panevad ette gaasimaskid. Lähemale ja lähemale tuleb lennukite mootorite mürin, kostab kuulipildujate ragin ning kahurite laskmine. Ohukaitse teeb kõik, mis võimalik, et vaenlast tõrjuda tagasi.

Varsti lõhkevad tänavail esimesed pommid, varjendites viibivate kodanike närvilikkus aina tõuseb. Esimese kallaletungi objektiks on pearaudteejaam. Parajasti on sissesõitnud mitu rongi, jaamas on märgata närvilikkust ja tõttamist, kuid reisijaid jaamast välja ei lasta. Gaasimaskidega varustatud raudteeametnikud juhatavad kõik gaasivarjendisse.

Mitmes linnaosas on pommide plahvatuste tagajärjel tekkinud „tulekahjud“. Tihe suits katab uulitsad ja pargid. Seisvate sõidukite ridade vahel sõidavad kiires tempos sanitaar- ja tuletõrje autod. Yperiidiga kaetud alade kallal töötavad degaseerimise rühmad gaasiüllikondades ning maskides.

Tunni aja pärast antakse alarmi lõppsignaal. Liiguvad trammid, kiirustavad autod tehes tasa ootamata peatuse. Avatakse ärid ning perenaised tõttavad turule.

Kuid õhuvaenlane ei maga. Juba kell 11.58 antakse teiskordselt alarmsignaali. Jälle on suur linn nagu surnud, jälle lõhkevad lennukite surmatooivad pommid linna tänavail, jälle põlevad majad. Seekord pealööök on suunatud peapostkontorile. Mitu pommi on lõhkenud postkontori läheduses. Postiametnikud gaasiüllikondades ning maskides on ametis degaseerimisega ja tule kustutamisega. Ka seekord lõpeb alarm umbes tunni aja pärast.

Kolmas alarm korraldatakse öösi kella 21—22 vahel. Keset elavat suurlinna elevust kostavad järsku alarmi signaalid. On teada, et veel 15 minutit ja kõik tuled kustuvad. Esimestena jäävad seisma trammid. Sõitjad tõttavad kas koju ehk lähematesse gaasivarjenditesse, millede sissekäikudel põlevad punased lambid. Sõidukid võtavad kiiresti asendid kõnniteede äärtel. Veel mõni hetk ja linn on pime ning vaikne. Selgesti kuulub lähenevate lennukite mootorite mürin ning õudselt kostavad pommide lõhkemised tänavatel. Taeva foonil on vaid näha helgiheitjate kiiri, mis otsivad vaenlast. Poole tunni pärast on hädaoht möödas. Jälle säravad linna tuled ning energiliselt töötavad degaseerimise, tuletõrje ning sõdurite salgad, kõrvaldades pealetungi tagajärgi. Õhu ja gaasi hädaoht Varssavile on möödunud.

4. Lõpptulemused.

Alarm on mõeldud õppusena mitte ainult nendele, kes tegelikult õhu- ja gaasikaitsega tegelevad, mitte ainult tuletõrjele, LOPP'i liikmeile ja Punasele Ristile, vaid kõigile linna elanikele.

Ning ajalehed ja ka eriajakirjandus tõendavad, et Varssavi linn on teostanud õppuse eeskujulikult. Elanikkond on võtnud asja tõsiselt, suhtunud alarmisse teadlikult ja heatahtlikult, kaasa aidates heale kordaminekule. Kui esimese päevase alarmi ajal oli märgata närvitsemist ning kalduvusi paanikaks — oli juba teise alarmi ajal see täiesti kadunud. See on näha sellest, et esimene kord saadi tänavad puhastada rahvast umbes 5 minuti jooksul, kuna teine kord vajati selleks vaid 2 minutit.

Ajalehed eriti kiidavad korda, mis valitses koolides. Nii näiteks ühes tütarlaste gümnaasiumis viidi kõikide klasside õpilased esimese alarmi ajal 6 minuti jooksul kooli juures organi-

seeritud gaasivarjenditesse ning teise alarmi ajal isegi 2 minuti jooksul. Mitmetes poeglaste gümnaasiumides olid organiseeritud degaseerimise ja sanitaarrühmad, mis töötasid kooli- arsti juhatusel. Alarmi signaali ajal viidi kõik õpilased 2—3 minuti jooksul gaasivarjenditesse, kuna degaseerimise ja tuletõrje rühmad seadsid end võitlusvalmis. Samuti olid mitmes koolis organiseeritud kahesugused varjendid ning õhu- vaatluspostid. Peale alarmi signaali viidi kõik õpilased gaasikaitse varjenditesse, kuid niipea, kui vaatluspostid teatasid õhuvaenlase lähene- misest, viidi kõik õpilased teise varjendisse üle, mis pidi lennupommikindel olema.

Alarmi ajal oli ka muidugi vahejuhtumisi. Agarad noorte degaseerimise ja sanitarrühmad üldise naeru saatel olid viinud haigemajja nii mõnegi kodaniku, kes ei suutnud aru saada alarmi tähtsusest ja ilmus tänavale kas maskita või jalutas mürgitatud piirkonnas. Ei aidanud protestid ega vihastamine. „Mürgitatuid“ pandi kandraamile ja viidi lähimasse haigemajja või abiandmise punkti.

„Polska Zbronia“ kirjasaatja kirjeldab järg- mise naljaka lookese:

Ühe kesklinna vaikse tänava majast väljub vanem hästi riietatud härra ning tõttab jaama poole. Mööda minnes peatub ta „Yperiidi“ pleki juures ja puudutab seda kinga otsaga. Kohe on tema ümber degaseerijate ja sanitaarrühm, kõik gaasiülikondades ja maskides. Hüütakse: „Teie olete mürgitatud! Viigem ta kohe haigemajja!“ Tuuakse kandraam ja tehakse ettevalmistusi

mürgitatu äraviimiseks. Esiolgu vanahärra naerab heatahtlikult, kiidab noori hea tegevuse eest, kuid nähes, et asi läheb tõsiseks ja teda tõesti tahetakse ära viia, pahanab ja palub end vabaks lasta, sest tema tõttavat rongile. Tõen- duseks näitab raudteepileti. Aga see ei aita. „Kas Teie ei tea siis, et on gaasi alarm — käite maskita tänaval?“ küsib rühma juht. „Tean küll,“ hüüab õnnetu ohver, „kuid olen liiga vana maski jaoks, laske mind lahti, ma tõttan.“ „Ime küll, et ta tõttab, ta on ju mürgitatud,“ hüüab vahele üks punase risti sidemega tütar- laps.

„Kiiresti kandraamile,“ annab juht korral- duse ning pöörates raamil rabeleva härra poole — „Teine kord aga olge ettevaatlikum.“ Kiires tempos liigub raam haigemaja poole. Kostavad veel viimased mürgitatu protestid.

Varssavi õppused annavad õpiseid ka meile. On ju kõigile tuntud tõsiasi, et sõja korral meid varitseb gaasi- ja õhukallaletungi oht. See oht võib olla kohutavate tagajärgedega, kui meie ei ole vastavalt ettevalmistatud. Ka meil, ja eriti Tallinnas, tuleb suhtuda asjasse suurema tõsi- dusega. Tuleb korraldada ka meil suurejoone- lisi alarme, millest võtaks osa terve linna elanik- kond, sest täielikke õpiseid saadakse ainult siis, kui iga kodanik ise võtab sellest osa. Kui ka meil korraldada Varssavi eeskujul alarmi, arvan, et see annaks palju paremaid tagajärgi, kui maskeraadi taoliste rongkäikude korraldamine kirstude kandmisega jne. V. A.

Ameelik osa.

Käskkiri kaitsevägedele

Nr. 4382.

Tallinnas, 20. veebruaril 1934. a.

Vabariigi Valitsuse otsusega 19. veebruarist s. a. on kõrgendatud, arvates 24. veebruarist 1934. a.:

1. MAA- JA LENNUVAES:

Majorid — kolonelleitnantideks: vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Osvald Mullas — kaitsevägede staabist, Jo- hann-Karl Fischer — üksiku lennuväedivisjoni nr. 2 ülem, Johannes Lippus — jalaväe inspek- tuurist, Jaan Lukas — kaitsevägede staabist, Johannes Soodla — II diviisi staabist, Martin Bergmann — ratsarügemendist, Aleksander Vernik — õhukaitse staabi ülem.

Kaptenid — majoriteks:

vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Peeter Vaga — 5. üksikust jalaväepataljonist, Boris-Jakob Leemann — kv. ühendatud õppeasu- tistest, Artur Smironin — varustusvalitsusest, Peeter Kalmann — I diviisi staabist, Verner- August Steinberg — lennubaasist, Villem Jakob- son — II diviisi staabist, Johannes Vingisaar — sdepataljonist, Nikolai Elmar Thar — pioneri- pataljonist, Gustav Saar — kaitsevägede staa- bist, Evald Döring — üksikust merelennusalgast, Edgar Greving — 5. suurtükiväegrupist, Hans Kitvel — lennukoolist, Arnold Under — lennu- baasist, Artur Tarning — III diviisi staabist, Alfred Luts — kv. ühendatud õppeasutistest,

Ralf Tõnurist — kaitsevägede staabist, Lembit Karjel — auto-tankirügemendist, Rudolf Ker- berg — pioneripataljonist.

Leitnandid — kapteniteks:

vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Johann Ilves — 4. üksikust jalaväepataljo- nist, Adolf Thalberg — 7. jalaväerügemendist, Ernst Kull — 5. üksikust jalaväepataljonist, Bo- ris Schiller — auto-tankirügemendist, Aksel Pa- dar — auto-tankirügemendist, Heinrich Rostok — Skouts üksikust jalaväepataljonist, Julius Kesse — 4. suurtükiväegrupist, Oskar Puusepp — 1. jalaväerügemendist, Julius Piirand — auto- tankirügemendist, Reinhold Jalasto — 4. üksi- kust jalaväepataljonist, Karl Tamm — kv. ühen- datud õppeasutistest, Karl Kolberg — kaitsevä- gede staabist, Karl Lomp — kv. ühendatud õp- peasutistest, Madis Luulik — pioneripataljonist, Eduard-Martin Müllerstein — 1. jalaväerüge- mendist, Rudolf Piibe — 7. jalaväerügemendist, Otto Reinfeldt — sdepataljonist, Voldemar Tepper — kv. ühendatud õppeasutistest, August Klausen — 1. soomusrongi-rügemendist, Hugo Kulver — auto-tankirügemendist, Valentin Me- sipuu — 5. suurtükiväegrupist, Friedrich Pau — Aegnasaare komandantuurist, Karl Preibach — pioneripataljonist, Leonhard Pudel — varustus- valitsusest, Villem Raus — Kuperjanovi üksi- kust jalaväepataljonist, Samuel Ritsberg — va- rustusvalitsusest, August Rohtmets — 1. suurt- tükväegrupist, Harald Tomp — pioneripataljo- nist, Nikolai Masing — auto-tankirügemendist, Harion Kangur — varustusvalitsusest, Johann Liiv — Kalevi üksikust jalaväepataljonist, Alek- sei Kurgvel — kaitsevägede staabist, Alfred Kraus — 7. jalaväerügemendist, Kristjan Kut-

sar — 5. suurtükiväegrupist, **Ernst Ruusauk** — II diviisi suurtükiväe juhatausest, **Herman Treufeldt** — kaitsevägede staabist, **Johannes Langel** — kv. ühendatud õppeasutistest, **Voldemar Jensen** — 4. suurtükiväegrupist, **Vladimir Lango** — 7. jalaväerügemendist, **Boris Pistšenkoff** — 5. suurtükiväegrupist, **Ernst Lübek** — varustusvalitsusest, **Erik Loorits** — Aegnasaare komandantuurist, **Karl Virk** — 1. jalaväerügemendist, **Martin Sukk** — üksikust lennuväedivisjonist nr. 1, **Albert Patska** — üksikust lennuväedivisjonist nr. 2, **Arnold Nõmm** — kaitsevägede staabist, **Harald Roots** — III diviisi staabist, **Karl Vildmann** — auto-tankirügemendist, **Arnold Udeberg** — ratsarügemendist, **Ernst Löötsmann** — üksikust lennuväedivisjonist nr. 1, **Hans Paris** — Km. juriskonsuldi abi, **Aleksander Vain** — üksikust lennuväedivisjonist nr. 1, **Peeter Johanson** — üksikust lennuväedivisjonist nr. 1, **Feliks Robinson** — üksikust lennuväedivisjonist nr. 1, **Vladimir Hirth** — pioneripataljonist, **Aleksander Klein** — 2. soomusrongi-rügemendist, **Valter Verro** — 8. üksikust jalaväepataljonist, **Ottomar Niggol** — sidepataljonist, **Ernst Mattisson** — 7. jalaväerügemendist.

Nooremleitnandid — leitnantideks:

vanusega 29. augustist 1930. a.

Vladimir Janus — pioneripataljonist;

vanusega 29. augustist 1932. a.

Mihkel Pilmann — 5. suurtükiväegrupist;

vanusega 29. augustist 1933. a.

Joann Liiv — kv. ühendatud õppeasutistest, **Johannes Mõtsküla** — 3. suurtükiväegrupist, **Emil-August Rosin** — 3. üksikust jalaväepataljonist, **Mihkel-Oskar Oidermann** — Sakala üksikust jalaväepataljonist, **Ernst-Friedrich Hansson** — 2. suurtükiväegrupist, **Andres Tomp** — 5. suurtükiväegrupist, **Heinrich-Johannes Kell** — 6. üksikust jalaväepataljonist, **Adolf Herm** — kv. ühendatud õppeasutistest, **Aleksander Nordmann** — 1. jalaväerügemendist, **Johannes-Leopold Multer** — 5. suurtükiväegrupist, **Feliks Liiv** — 2. soomusrongi-rügemendist, **Mihkel Lossmann** — Skouts üksikust jalaväepataljonist, **Julius Liivak** — 3. üksikust jalaväepataljonist, **Evald Paal** — 7. jalaväerügemendist, **Arnold-Voldemar Kogger** — 4. üksikust jalaväepataljonist, **Viktor Sild** — 1. jalaväerügemendist, **Voldemar Mikkola** — 1. jalaväerügemendist, **Rudolf Adorv** — 7. jalaväerügemendist, **Jaana Nelke** — 4. üksikust jalaväepataljonist, **Hermann-Johannes Vilipson** — Suuropi komandantuurist, **Jaak Järv** — 8. üksikust jalaväepataljonist, **Aleksander Tannia** — 8. üksikust jalaväepataljonist, **Alfred-Johannes Roosberg** — 2. suurtükiväegrupist, **August Elken** — 4. suurtükiväegrupist, **Elmar-Friedrich Soeson** — 7. jalaväerügemendist, **August Teder** — 7. jalaväerügemendist, **August Zahkna** — 7. jalaväerügemendist, **Aleksander Pais** — 5. suurtükiväegrupist, **Bernhard Kampus** — 1. jalaväerügemendist, **Aleksander Semmel** — 2. üksikust jalaväepataljonist, **Arnold-Karl-Bruno Kahu** — ratsarügemendist, **Karl Truus** — 2. soomusrongi-rügemendist, **Richard Vösa** — auto-tankirügemendist, **Ferdinand Laurmann** — 5. üksikust jalaväepataljonist, **August Virgo** — Naissaare komandantuurist, **Herbert Aamissepp** — 1. soomusrongi-rügemendist, **Albert Silmato** — Aeg-

nasaare komandantuurist, **August Kideman** — kv. ühendatud õppeasutistest, **Eduard-August Lemming** — Aegnasaare komandantuurist, **Friedrich-Mihkel Mikkelson** — Kalevi üksikust jalaväepataljonist, **August Kleeba** — Skouts üksikust jalaväepataljonist, **Eduard Seer** — 2. üksikust jalaväepataljonist, **Karl Kevend** — 10. üksikust jalaväepataljonist, **Richard Johanson** — Kuperjanovi üksikust jalaväepataljonist, **Paul Julius Madisson** — Kuperjanovi üksikust jalaväepataljonist, **Valter Martinson** — kv. ühendatud õppeasutistest, **Voldemar Salm** — Sakala üksikust jalaväepataljonist, **Ernst Paats** — 2. soomusrongi-rügemendist, **Harald-Elmar-Eerdinand Markus** — Tallinna garnisoni komandantuurist ja vahipataljonist, **Alfred-Voldemar Kuusmann** — 2. suurtükiväegrupist, **Georg-Eduard Loog** — Kalevi üksikust jalaväepataljonist, **Hermann Treier** — 7. jalaväerügemendist, **Karl-Johannes Väart** — 1. jalaväerügemendist, **Verner-Adolf Metsakon** — 1. jalaväerügemendist, **Helmut-Andreas Pisa** — sidepataljonist, **August-Roman Roomet** — 1. jalaväerügemendist, — **Elmar Lõmmikson** — Kalevi üksikust jalaväepataljonist, **Harald Kapsta** — 9. üksikust jalaväepataljonist, **Johannes Paddar** — Kuperjanovi üksikust jalaväepataljonist, **Jaana Harjo** — 7. jalaväerügemendist, **Oskar Aal** — 3. üksikust jalaväepataljonist, **Heinrich Milk** — 1. jalaväerügemendist, **Endel Tenner** — 9. üksikust jalaväepataljonist, **Rudolf Laud** — 5. üksikust jalaväepataljonist, **Erhad Ruus** — Naissaare komandantuurist, **Edgar-Arnold Villems** — 7. jalaväerügemendist;

vanusega 8. oktoobrist 1933. a.

Aleksander Sivadi (Sivard) — varustusvalitsusest.

Administratiiv nooremleitnant — administratiiv leitnantideks:

vanusega 24. veebruarist 1928. a.

Voldemar Erlet — 1. jalaväerügemendist.

2. MEREVAES:

Kaptenmajorid — kaptenleitnantideks:

vanusega 24. veebruarist 1934.

Friedrich Strobel — merejõudude baasist, **Nikolai Link** — merejõudude baasist.

Leitnandid — vanemleitnantideks:

vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Jaak Feldmann — Aegnasaare komandantuurist, **Rudolf Käo** — Suuropi komandantuurist, **Boris Petrov** — merelaevastiku divisjonist, **Verner Vellig** — merejõudude staabist, **Richard Jöffert** — Aegnasaare komandantuurist, **Feliks Neumann** — merejõudude staabist, **Leo Poska** — Suuropi komandantuurist, **Konrad-Dagobert Rink** — Peipsi laevastiku divisjonist, **Voldemar Jakobson** — varustusvalitsusest.

3. TERVISHOIU AMETALAL:

Sanitaar-major — sanitaar-kolonelleitnantideks:

vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Oskar Palu — lennubaasist.

Sanitaar-kaptenid — sanitaar-majoriteks:

vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Oskar Reimann — Viljandi garnisoni ambulantsist, **Elmar Kalamees** — Valga garnisoni ambulantsist.

Sanitaar-leitnandid — sanitaar-kapteniteks:
vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Friedrich Tomingas — 7. jalaväerügemendist, **Hans Möttus** — II diviisi laatsaretist, **Richard Teder** — II diviisi laatsaretist, **Herbert Hold** — sidepataljonist.

Sanitaar-nooremleitnant — sanitaar-leitnantideks:
vanusega 15. augustist 1932. a.

Nikolai Deseve — I diviisi laatsaretist.

4. KAITSELIIDUS:

Tegelikus kaitseväeteenistuses kindlapalgalistel ametikohtadel teenivatest ohvitseridest:

Majorid — kolonelleitnantideks:
vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Johan Hiob — Valga maleva pealik, **August Reinhold** — Lääne maleva pealik, **Voldemar Karing** — Tartu maleva pealiku k. t.

Leitnandid — kapteniteks:
vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Oskar Puusepp — Võru malevast, **Arnold Välja** — Harju malevast, **Nikolai Kütt** — Narva malevast, **Adolf Treufeldt** — kaitseliidu peastaabist.

Nooremleitnandid — leitnantideks:
vanusega 29. augustist 1933. a.

Karl-Oskar Kerjan — Harju malevast.

vanusega 1. novembrist 1933. a.

Paul Onno — Järva malevast.

vanusega 29. detsembrist 1933. a.

Eduard Jänes — Sakalamaa malevast.

5. TAGAVARAVÄES.

a) kaitseliitu kuuluvatest:

Leitnandid — kapteniteks:
vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Johannes Ernits — Tallinna malevast, **Vilhelm Kanarik** — Tallinna malevast, **Artur Kiudorf** — Tartumaa malevast, **Hugo-Johann Attemann** — Tallinna malevast, **Peeter Kuum** — Pärnumaa malevast, **Paul-Osvald Tiss** — Sakalamaa malevast, **Tõnis Ventsel** — Pärnumaa malevast.

Nooremleitnandid — leitnantideks:
vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Teodor Vinnal — Tallinna malevast, **Leonhard Andresson** — Tallinna malevast, **August Madisson** — Lääne malevast.

Lipnikud — nooremleitnantideks:
vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Oskar Jürgenson — Tartu malevast, **Eduard Ohtra** — Lääne malevast, **Voldemar Tõevälja** — Harju malevast, **Madis Kangas** — Narva malevast, **Johannes Tutt** — Harju malevast, **Juhan Leo Leesment** — Tartu malevast, **Traugott Grenzmann** — Tallinna malevast, **Juhan Lina** — Tartumaa malevast, **Heino Parts** — Tartumaa malevast, **Jüri Ostnik** — Harju malevast, **Aleksander Koppel** — Pärnumaa malevast, **August Pakkal** — Pärnumaa malevast, **Johannes Sadul-sepp** — Pärnumaa malevast, **Adolph Lind** — Pärnumaa malevast, **August Sadrak** — Valga malevast, **Madis Asberg** — Pärnumaa malevast, **Ernst-Johannes Alles** — Sakalamaa malevast, **Oskar-Johann Laid** — Tartu malevast, **Siegfried-Reinhold Harf** — Harju malevast, **Verner Karpa** — Pärnumaa malevast, **Jaan Kurg** — Valga malevast, **Hans Mihkelson** — Tartu malevast, **Evald Johannes Ratas** — Sakalamaa malevast, **Robert Endrikson** — Narva malevast, **Erik Kotkas** — Tallinna malevast, **Jaan Muks** — Narva malevast, **Edgar-Eugen Tiisler** — Võru malevast.

b) kaitseliitu mitfekuuluvatest:

Leitnant — kapteniks:
vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Karl-Robert Kerberg.

Lipnikud — nooremleitnantideks:
vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Karl Rosenberg, Endel Parts, Elmar Jõgi.

6. PIIRIVALVES:

Kapten — majoriks:
vanusega 24. veebruarist 1934. a.

Rudolf Uuk — piirivalvevalitsuse Narva jaoskonnast.

P. LILL,
Kindralmajor
Kaitseminister.

Juriidilised küsimused.

1. Küsimus: Kas kuulub sissekandmisele üleajateenijate kiidu-karistuse raamatusse distsiplinaarkaristus, mida üleajateenija on saanud enne üleajateenistusse astumist, olles aspirandina Sõjakoolis, kui tema enne Sõjakooli astumist samuti oli üleajateenistuses?

Vastus: Aspirandina Sõjakoolis olemine tuleb lugeda võrdseks ajateenistusega. Kaitseväe Distsiplinaarkaristuste seadluse § 52 viimase lõike kohaselt aga ajateenija üleajateenijaks astumise puhul kantakse üleajateenijate kiidu- ja karistuseraamatus-

se ainult teenistuslehte kantud karistused, kuna muud karistused loetakse kustunuiks.

2. Küsimus: Kas kaitseväes või riigi asutuses riigiteenija ametikohal teeniv riigiteenija on õigustatud saama teenistusvanuse tasu „Riigiteenijate teenistusvanuse tasu seaduse“ alusel ka aja eest, mil tema oli maa-, linna- või yallaomavalitsuse teenistuses — kas valitsuse liikmena või ametnikuna?

Vastus eitav. Teenistusvanuse tasu maksmisel arvestatakse teenitud ajana Riigiteenijate teenistusvanuse tasu seaduse

(RT 20 — 1929) § 3 ja 4 põhjal ainult riigi- ja kaitseväeteenistus ning teenistus muudel § 4 loetletud ametikohtadel. Teenistust omavalitsuse asutustes selle seaduse põhjal ei arvestata.

3. Küsimus: Kuidas tuleb aru saada sisem. § 627 II lõiget, milles on tähendatud, et oma kompani kasarmus elava üleajateenija tuppa antakse valgustuse sisseseade. Kas tähendatud sisseseade antakse ühes valgustusega riigi poolt või kuulub valgustus maksustamisele?

Vastus: Sisemäärustiku § 627 täpse sõnastuse järgi antakse oma kompani kasarmus elavale üleajateenijale ainult valgustuse sisseseade. Valgustuse eest (elektrivool) tuleb üleajateenijal eriti tasuda, kuna tema korteriga varustamise seadluse põhjal saab riigilt valgustuseraha. —a—

4. Küsimus: Kas 1918. a. veebruaris enne saksa okupatsioonivägede tulekut kohaliku elanikuna Eesti sõdurite abistamine taanduvate vene vägede ja kohalikkude kommunistide rüüstamise takistamiseks loetakse Vabadussõjast osavõtmiseks?

Vastus eitav, sest 1) Vabadussõda algas alles 28. novembril 1918. a. ja 2) Vabadussõjast osavõtjateks loetakse üksnes need isikud, kes olid astunud rahvaväe (kaitseväe) teenistusse.

5. Küsimus: Kas ülemus on õigustatud üleajateenijat teenistusest vabastama vanaduse tõttu, kui üleajateenija teenistusest lahkumise puhul ei ole pensioniõiguslik?

Vastus jaatav. Üleajateenijate teenistuse seadluse (RT 19 — 1928) § 12 p. 5 lit c, mis annab õiguse üleajateenijat tegelikult kv. teenistusest vabastada vanaduse tõttu, ei ole seadnud üles tingimust, et vabastatav üleajateenija peaks olema pensioniõiguslik. Vanaduse ülemmäärad on ettenähtud sama seadluse § 14-as. Järelikult võib üleajateenijat teenistusest vabastada § 14 tähendatud vanaduse määra kätte jõudmisel, olenemata sellest, kas vabastatav pensionisaamise õiguse omab või mitte.

6. Küsimus: Kas lennusalga ülem on õigustatud saama korteri varustust korterivarustuse 4. astme järgi?

Vastus jaatav. Kv. korterivarustuse tabelis (RT 64 — 1931) ettenähtud korterivarustuse astmetesse liigitamisel on aluseks võetud palgaastmed. Korteri varustuse 4. aste vastab kompani ülema palgaastmele. Kompaniülemate (töö-, rivi-, õppekompani-ülema) palgamäärad on ettenähtud X, XI

ja XII palgaastmetes (Kaitsemin. ksk. nr. 109 — 1927, nr. 42 — 1928 ja nr. 176 — 1930). Kuna lennusalga ülem kuulub XII palgaastmesse, siis on selge, et tema on õigustatud saama korterivarustust 4. astmes ettenähtud määral.

7. Küsimus: Missugusele aastmele vastab I järgu velsker, kui temal ei ole allohvitseri auastet? Kas koolivelskerite kohta on maksvad erireeglid? Kas sanit.-allohvitseri auaste on praegu olemas?

Vastus: Kaprali auastmele (Sisem. § 73). Koolivelskerite-üleajateenijate kohta tuleb kohaldada velskerite kohta maksivad määrusi. Sanit.-allohvitseri auastet maksivate seaduste järgi ei ole. Selle asemel on velskerid jaotatud ametjärkudesse.

8. Küsimus: Millal tuleb ohvitseride kogudel juhatuse valimisel üle minna muudetud põhikirja § 42 alusele?

Vastus: Põhikirja muudatused (RT 37 — 1933) hakkasid maksma 28. aprillil 1933. a. Seepärast tuleb kõik pärast 28. aprilli 1933. a. ettevõetud valimised toimetada muudetud põhikirja alusel.

9. Küsimus: Kas Kaitseministeeriumi asutuses ohvitseri ametikohal teeniv riigiteenija on õigustatud saama terviseparanduslist puhkust ühel alusel ohvitseridega?

Vastus eitav. Riigiteenijatele näeb seadus ette ülemuse võimuga antava puhkuse ainult korralise puhkuse — 1 kuu aastas, kuna terviseparanduslist puhkust seadus üldse ei tunne. Küll on riigiteenijal õigus haiguse pärast teenistusest puududa, kusjuures puudumise kestuse määrab väeosa arst (Riigiteen. sead. §§ 28 ja 25 — RT 149 — 1924).

10. Küsimus: Kas Ajutise Valitsuse poolt 16. novembril 1918. a. avaldatud ohvitseride ja sõjaväeametnikkude kokkukutse (RT 1 — 1918) käib ka saksa rahvusest eesti kodanikkude kohta?

Vastus jaatav. Tähendatud kokkukutses on sunduslikuks tehtud Kaitseväe staapi ilmumine kõigile eesti rahvusest ohvitseridele ja mõistet eesti rahvus tuleb käsitada ühenduses RT samas numbris avaldatud Eesti maapäeva vanemate nõukogu manifestiga 24. veebr. 1918. a. ja Eesti Ajutise Valitsuse teadaandega Eesti-
maa rahvastele 11. nov. 1918. a. ja nii manifestist kui ka teadaandest nähtub, et eesti rahvaks on loetud ka Eestis asuvaid eesti kodanikke sakslasi (manifesti p. 1 ja 2 ja teadaande p. 3). (Riigik. adm. osak. toim. nr. 660-II — 1933. a.). —el.

Sõjakirjandust.

SOOME.

SUOMEN SOTILASAIKAKAUSLEHTI.
Nr. 6 — 1933.

„Kas positsioon- või liikuv sõda?“ — Leitn. F. V. Borgman. II osa (I osa ilmus nr. 9 — 32.). Selles osas autor võtab vaatluse alla, milline mõjutus oleks elavjõu mehhaniseerimisel taktikale, eriti arvesse võttes Soome maastikku ja teisi olusuid Soomes.

„Väljaõppe ajast ja kavadest.“ —s. Autor võtab vaatluse alla sund-teenistustaja üldjaotuse väljaõppe mõttes ja juhib tähelepanu mitmele asjaolule, milliseid vältimata õppekavade kokkuseadmisel peab arvestama.

Sundaja teenimine kestab Soome kaitseväes reamehel 350 päeva ning reservohvitseril ja all-ohvitseril 440 päeva. Teenistusse kutsumine sündivat kolm korda aastas — jaanuaris, mais ja septembris, 5. või 6. kuupäeval.

JE I jagab reameeste väljaõppeaja kolme õppeajastusse:

- noorte ja nooremate reameeste õppeajastu à 4 kuud,
- vanemate reameeste õppeajastu — lõpuosa aega.

Kuna ajateenijaid saabub kolmel eri ajal, siis oleval vajalik, et iga kutsele eraldi täpselt välja arvestatakse kindlad tööpäevad. Viimste arv muidugi ei vasta seadluses ettenähtud päevade arvule, vaid kujunevat järgmiselt:

Jaanuaris teenistusse astunuile tuleb 292 tööpäeva, mais — 288 tööpäeva ja septembris — 289 tööpäeva.

Üldisest ettenähtud ajast peab õppekava koostamisel kohe algul maha arvama päevad (iseigi tunnid), millised õppetööst kindlasti kaotsi lähevad, nagu: aastapäevad, pühad ja vähendatud tundide arv pühade eelpäevadel, aeg mis kulutatud arstiliseks ülevaatuseks, varustamiseks, katseteks, laske- ja spordivõistlusteks, vahiteenistuseks, puhkuseks, katsetamiseks ja näideteks, teenistusest vabastamiseks ja haigusepäevadeks. Haigestumisi on raske ette näha, kuid autor arvab, et möödunud 15 aasta jooksul omandatud kogemustel ei oleval raske haigusteks kuluvat aega enam-vähem tööoludele vastavalt kindlaks määrata.

Näiteks toob õppeajastute jaotuse:

Noorte väljaõpe: 90 tööpäeva, millest 15 laupäeva ja 75 harilikku argipäeva.

Teoreetiliste õppeainete õpetamiseks $75 \times 2 = 150$ tundi + $15 \times 1 = 15$ tundi, kokku 165 tundi. (Harilikul tööpäeval à 2 ja laup. à 1 tund.) Välisõppusteks ja harjutusteks (6 tundi päevas) $6 \times 90 = 540$ tundi, üldse 705 tundi.

Nooremate reameeste väljaõpe: 77 päeva, millest 14 laupäeva ja 63 harilikku argipäeva.

Teooria $63 \times 2 = 126$ tundi + $14 \times 1 = 14$ tundi, kokku 140 tundi. Välisõppusteks ja harjutusteks $6 \times 77 = 462$ tundi, üldse 602 tundi.

Vanemate reame. väljaõpe: 69 päeva, millest 12 laupäeva ja 57 harilikku argipäeva.

Teooria $57 \times 2 = 114$ tundi + $12 \times 1 = 12$ tundi, kokku 126 tundi. Välisõppusteks ja har-

jutusteks 414 tundi, üldse 540 tundi. Kõik kokku 1847 töötundi, millest teoreetiliste ainete õpetamiseks 431 tundi ja välisõppusteks ja harjutusteks 1416 tundi.

Veel lisab autor juurde, et erilist tähelepanu õppekavade koostamisel tuleb pöörata suve- ja talveõppeperioodidele.

„Veel raadiotelegrafeerimise väljaõppest.“ — Reservleitnant Kantanen. Rütm. Saade. Morseaparaat väljaõppe vahendina. Saade ja vastuvõtt. Üldisi tähelepanekuid.

„Välivarustustoimkonna töötulemustest.“ — Kpt. Mäkela. Mõni aasta tagasi kiitis Soome Eduskunta heaks kava, millega anti luba kindlaksmääratud eelarve järgi kuue aasta jooksul kaitsevägele mobilisatsiooni puhuks varustust muretseda.

Üldist sõjatehnilist arengut silmaspidades, vastavad kaitseväge asutised enne tellimiste äraandmist oleval asunud eriteadlaste komisjonide kaudu põhjalikult selgitama, milliseid uuendusi ja muutusi oleks vaja läbi viia ühes kui teises varustamisharus. Sõduri välivarustustoimkond asutati 1931. a. kindralstaabi ülema juhatusel ja selle toimkonna 3-aastase töötulemuste kohta autor siin võtabki sõna.

Algul loetleb ta neid püüdeid, põhimõtteid ja tegureid, millistele toimkond rajab oma töö. Need olud:

- a) püüe varustuse kogukaalu vähendada kuni 22—23 kg, kuna praegune talvevarustus kaalub 37 kg;
- b) püüe suurendada üksuste liikumisvõimet ja maastikukasutamise võimalusi;
- c) gaasikaitse arvesse võtmine;
- d) nõue, et sõdur peab ise suutma kanda igal ajal ja igas olukorras oma varustust ja rakmeid, kuna voores vedamiseks ei oleval mingisuguseid väljavaateid;
- e) püüe leida mingisugune varustuse üldtüüp, mis oleks sobiv igal aasta-ajal.

Edasi võtab autor iga varustusartikli erivaatluse alla, tuues esile ühe kui teise tüübi head ja halvad küljed.

Toimkonna poolt esildatud rõivastis- ja varustisesemete loetelu ning nende kaal:

Eseme nimetus.	Talvel:		Suvel:	
	Tükki	Kaal kg	Tükki	Kaal kg
I. Mehel ümber:				
Isiku tunnusplaat	1	0,010	1	0,010
Müts	1	0,150	1	1,150
Mütsi eraldatav vooder	1	0,120	—	—
Saapad	1	1,650	1	1,650
Nahkvöö	1	0,250	1	0,250
Vöö kanderihmad	1	0,170	1	0,170
Välipluuse	1	1,000	1	1,000
Püksid	1	0,780	1	0,780
Sokid	1	0,160	1	0,160
Viltkingad (kantakse talvel saabaste sees)	1	0,190	1	0,190
Villane särk	1	0,600	1	0,600
Särk	1	0,525	1	0,400
Aluspüksid	2	0,750	1	0,320
Püksitraksid	1	0,095	1	0,095
Taskurätt	1	0,035	1	0,035
Puss	1	0,200	1	0,200
Haava mähiseid	2	0,075	2	0,075
Kokku		6,760		5,485

Eseme nimetus.	Talvel:		Suvel:	
	Tükki	Kaal	Tükki	Kaal
II. Kandam:				
Rõivastis- ja varustusesemed:				
Paun	1	1,500	1	1,500
Palitu	1	1,500	1	1,500
Palitu eraldatav vooder	1	0,950	—	—
Särk	1	0,400	—	—
Jalarätikud	1	0,185	1	0,185
Leivakott	1	0,400	1	0,400
Katlake	1	0,665	1	0,665
Lusikas-kahvel	1	0,080	1	0,080
Veepudel	1	0,280	1	0,280
Joogikruus	1	0,080	1	0,080
Lumerüü	1	0,810	—	—
Labakindad	1	0,110	—	—
Nahkkindad	1	0,210	1	0,210
Kaelasall	1	0,060	—	—
Ülejääk päevasest kuivast moonast		0,500		0,500
Raudannus		0,780		0,780
Veepudeli sisu		0,500		0,500
Lahingu- j. m. vahendid:				
Püss täägiga	1	4,500	1	4,500
Puhastusvahendite kott	1	0,100	1	0,100
Padrunitaskud padrunit.	2	2,950	2	2,950
Tööse	1	1,400	1	1,400
Gaasimask	1	2,000	1	2,000
Kandam kokku		19,960		17,630

III. Kokku:			
Mehel seljas		6,760	5,485
Kandam		19,960	17,630
Kogu välivarustus		26,720	23,115

„Venelaste kavatsused soomlaste mobiliseerimiseks Maailmasõtta.“ — Mag. Juuso Manninen. Autor toob pikema kirjeldise 1916. aastast, mil Vene Ülemjuhatusel oli kindel kavatsus kutsuda Soome meeskodanikke lipu alla. Nagu teada, Soome meeskodanikud ei võtnud tegelikult sõjaväe teenistusest Vene väes osa, kuid Soome riik maksis selle eesõiguse eest Vene riigikassasse 1905. a. alates 10 miljonit marka ja 1907. a. alates kuni 1917. aastani 20 miljonit marka aastas. Venelased kartsid, et juhul, kui sakslased teevad dessanti Soome lääne-rannal, nendega ühinevad Vene riigile äärmiselt vaenulikud soomlased.

Elujõulisema elemendi mobiliseerides ja Soomest kaugemale välja saates, oleks see kartus kõrvaldatud. Soome politikameeste ja tolleaegse, soomlastesse heatahtlikult suhtuva, Soome kindral-kuberner Seymi vastuseismisel Vene riigivalitsus lõpuks loobus kavatsusest. Soome vabatahtlikke teeninud Vene väes Maailmasõja ajal siiski 544 meest.

PEREKONDLIKKE TEATEID.

Sünde:

9. üksiku jalaväepataljoni veltveebliil August Miller'il ja tema abikaasal Hilidal — poeg — Ants.

Piirivalves:

Mustvee rajooni valvuril n.a.o. Orest Lõhmussaar'el ja tema abikaasal Helmil — poeg — Arne.

Peipsi jaoskonna vanem-kirjutajal Volde-
mar Paas'il ja tema abikaasal Helmil — tütar — Helvi.

Paldiski rajooni kordoni ülemal veltveebel Ernst Karolaas'il ja tema abikaasal Antoninal — tütar — Evi.

Abiellumisi:

3. suur tükiväe grupi nooremleitnant Ferdinand Võsu, 24 a. vana, abiellus Helmi Veri'ga (Verri'ga), 21 a. vana.

Piirivalves:

Paldiski rajooni motorist v.a.o. Felix Assmuth, 30 a. vana, abiellus Elsa Palm'iga, 23 a. vana.

Vahilaev „Kõu“ masinist v.a.o. Aleksander Vilberg, 33 a. vana, abiellus Ellen-Julie Liigane'ga, 28 a. vana.

Peipsi jaoskonna valvur kapral Elmar Raba, 30 a. vana, abiellus Alma-Elfriede Reinmann'iga, 20 a. vana.

Male.

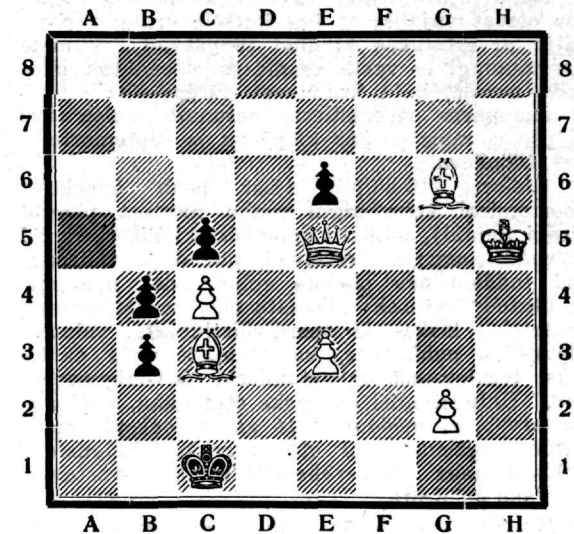
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Nõmme, Nurme tän. 29.

Ülesanne.

Kokku seadnud F. Gebhard.

Mustad.

Valged.

Valged: Kh5, Le5, Oc3 ja g6, Ec4, e3 ja g2.

Mustad: Kc1, Eb3, b4, c5 ja e6.

Valged algavad ja annavad matt kolme käiguga.

Dr. E. Palkoska ülesande lahendus:

(Vt. „Sõdur“ nr. 44 — 1933. a.)

1. Rc6 — e7, Ve6 — e5+; 2. Re7 — f5 annab matt. 1. (Rc6 — e7), ükskõik; 2. L, W, O ehk R annab matt.

Õiendus:

A. Dusoldi ülesandes (vt. „Sõdur“ nr. 47 — 1933. a.) on valge ettur f5 välja jäänud. Palume see juurde lisada.

Sport kaitseväes.

Rakvere garnisoni väeosade-vahelised suusatamisevõistlused.

19. ja 20. veebruaril s. a. peeti ära garnisoni spordikomisjoni korraldusel väeosadevahelised suusatamise võistlused. Need võistlused kujunesid katsevõistlusteks eelolevate ülediviisiliste suusavõistlustele, mis peetakse arvatavasti märtsi algul Rakveres.

Ilm ja lumeolud võistluste mõlemal päeval

olid suusatamiseks ebasoodsad, eriti halb oli lumi individuaalvõistlusel, millest ka tingitud läinud aastast nõrgemad tagajärjed. Jao orienteerimissuusatamisel tegi selle niigi raske võistluse veel keerukamaks lumetuisk, mis mõllas terve võistluse kestel, kattes vaatlusvälja ja raskestades seega orienteerumist.

Võistluste tehnilised tulemused.

10 km.

	5. üks. jal.-pat.	aeg 57 m. 12 sek.	1933. a. garn. võistluste tagajärjed.
1) V.a.o. Johannes Muhk	5. " " "	" 57 " 41 "	40 m. 20 sek.
2) N.a.o. Erich Vaine	5. " " "	" 61 " 37 "	40 " 43 "
3) V.a.o. Leonhard Vitsut	5. " " "	" 63 " 56 "	44 " 53 "
4) Rms. Tiks	1. div. juhatus		

Jagudevaheline orienteerimissuusatamine.

1) 5. üksiku jalaväepataljoni jagu, koosseisus: leitnant Peet Lesdorf, v.a.o. Johannes Muhk, v.a.o. Leonhard Vitsut, n.a.o. Erich Vaine ja n.a.o. Roman Sonberg — aeg 1 tund 10 minutit.

2) 1. diviisi juhatus jagu — aeg 1 tund 37 minutit.

Orienteerimispunkte oli 3, kaugused vastavalt 4,6 ja 8 km. Jao orienteerimissuusatamiseks välja pandud rändauhinna — hõbekarika — võitis 5. üksiku jalaväepataljoni jagu; läinud aastal võitis karika 1. div. juhatus jagu.

Väeosad omandasid punkte:

- 1) 5. üksik jalaväepataljon — 62 punkti,
- 2) 1. diviisi juhatus — 39 "
- 3) Üks. lendivs. nr. 1 — 20 "

Esialguses kavas nähti ette ka 30 km individuaalvõistlus, kuid ilmastikuolude ja lume vähesuse tõttu lükati võistlus edasi.

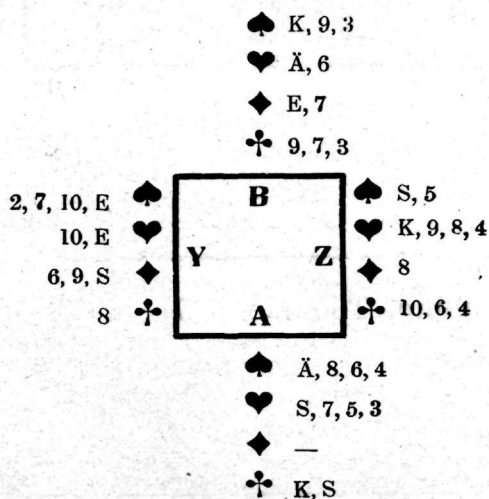
1. diviisi piirkonnas parimaks suusavõistlusteainiks osutub Rakvere lõunapoolne maastik, missugune voltiderikas ja mitmekesine, seega huvipakkuv suusatajaile. Otse lõunasse suundub Vinni kõrgendikkude ahelik, mille mööda ongi suusarada valitud. See rada on aastate kestel populaarseks saanud iga-aastaste võistluste tõttu ja nüüd kasutatakse viimast linlaste ja ümbruskonna elanikkonna poolt isegi liiklemiseks lumerohkel ajal, mil suuskadel liikuda võimalik.

F. B.

Bridz.

Bridžiülesanne nr. 20.

Seekordne ülesanne sünnitab vist tublisti peamurdmist. Seisukord „lahinguväljal” on järgmine:

Ärtu on trump. A—B on mängul ja annavad ükskõik missuguse vastasmängu puhul ära ainult 2 võtet. A käib välja.

Eelmise ülesande lahendus

(Kaardid olid jaotatud järgmiselt: A — ärtu K, ruutu Ä, E, S, 9, 7, 6; risti S, 10, 9, 5, 3, 2. B — pada K, S, 10, 7, 6, 4; ärtu Ä, E, 9, 3, 2; risti Ä, 6. Y — pada E, 9, 5; ärtu S, 10, 7, 4; ruutu 10, 4, 3, 2; risti K, 4. Z — pada Ä, 8, 3, 2; ärtu 8, 6, 5; ruutu K, 8, 5; risti E, 8, 7. A—B-l mängida 5 ristit. Y käib välja ärtu — 4).

1. Y ärtu — 4, 2, 5, kuningas.
2. A ruutu — 6, 2, risti — 6, ruutu — 5.
3. B ärtu-äss, 6, ruutu — 7, ärtu — 7.
4. B ärtu — emand, 8, ruutu — 9, ärtu — 10.
5. B ärtu — 3, pada — 2, risti — 2, ärtu-sõdur.
6. A risti — 3, 4, risti-äss, risti — 7.
7. B pada — 4, 3, risti — 5, pada — 5.
8. A risti-sõdur, risti-kuningas, pada — 6, risti — 8.

Mis Y nüüd ka ei mängiks, A annab nüüd vaid risti-emanda tihi ära. Kui Z heidab 5-ndas võttes väikse ruutu või lööb, läheb mäng ainult kergemaks.

Ilmus trükist :

Väeosa majapidamise seadlus

Hind 1 kroon 50 senti.

5 40
2 80
3 05 12 45
1 20

Müügil „Söduri“ toimetuses Tallinn, Toomkooli 7.